

Ingyen és bérmentesen! küldöm meg mindenkinek nagy és gazdag illusztrált... Konrad János zenemesztárs... (Schorzság.)

Színművek, monológok és dialógok teljes jegyzékét kívánatra ingyen küldi meg

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t. Budapest, VI., Andrassy-ut 21

Bejegyezt. FÖLSEGES ILLUZIÓ! Tűr, vélt. A karácsonyfa legpompásabb díszé... brilláns karácsonyfa-angyal-csöngetés

I. szám egészen fémből, 6 aranyozott angyallal, 30 cm. magas, kezesség kilofaltalan működésű... 5 korona!

Legújabb üveg karácsonyfadísz. 12 db válogatott, gondosan kartonba csomagolva... 5 korona!

Karácsonyi jutalom! Minden 1. sz. végé, a ki a szeptember 1. és november 30. közt... Tessenék katalógust kérni!

5 korona! Valódi svájci rendszerű Roskopf-patent-élektromos... 5 korona!

7233. Pénztárczák egy db világosbarna... 5 korona!

Jobbajta pénztárczák K 1.83, 2.10, 2.80, 3.10, 3.30, 3.80, 4.20 és feljebb.

VASÁRNAPI UJSÁG SZERKESZTŐ HOITSY PÁL FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN BUDAPEST, SZEPTEMBER 8.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona, Félévre 8 korona, Negyedévre 4 korona.

PUSZTASZER.

ALIG PÁR NAP választ el bennünket attól a kegyeletlen ünneptől, melyet a nemzeti társadalom, honszerző Árpád fejedelem halálának ezeréves fordulója alkalmából ott fog megülni a szeri sikon, a magyar alkotmány születési helyén.

hogy a Névtelen mondja: «azon a helyen a vezér és nemesei megállapították az ország minden szokások törvényeit és minden igazait...»

s ezel hazánk mai határvonalát megállapítani. Az alpári győzelem után mi sem lehetett természetesebb, mint hogy Árpád és népe nagyjai a meghódított területek megtartásának s a nemzet jövőjének boldogulásának föltételeiről s módosításairól tételek törvények hozásával gondoskodjanak.

Antiptysin hajhullás, kopasz fej, fejkorpa! tudományos alapon készült hajszesz, mely a fejbőrt erősíti, a hajnövést előmozdítja... MARSCHALCO LEO

Szállítási hirdetmény. A polai cs. és kir. tengerészeti hadiszertár 1908. évi anyagszükségletének biztosítására... Minden ajánlattevőnek szabadságában áll ajánlatot csak egy osztályra vagy különválasztott ajánlatot több osztályra vagy egyes csoportokra beadni.

AHN-ERÉNYI Gyakorlati tanfolyama a német nyelv magánúton való gyors, alapos és könnyű megtanulására. Nyelvtani jegyzetekkel. Tizedik kiadás. Ára egész vászonkötésben 2 K 20 fillér.

Ki akar angolul tanulni? Az jó hasznát veszi a következő könyveknek. Bizonfy, Angol és magyar beszélgetések kézikönyve. Dallos-Patterson. Gyakorlati angol nyelvtan.

NEMESSÉGÉT bárki könnyen megkeresheti, ha megveszi Kempelen Béla „A NEMESSÉG” utmutató az összes nemesi ügyekben, genealogiai és heraldikai kézikönyvet. Ára 5 kor. helyett 3 kor. — Az összeg előzetes beküldésénél bérmentve. — Kapható: DOBROWSKY ÁGOST és TÁRSA könyvkereskedésében, Budapest, IV., ESKÜ-ut 6. száma. 12347

SERAIL-ARCZENŐCS, Minden értékes alkalmassá nélkül! Minden értékes alkalmassá nélkül! SERAIL-ARCZENŐCS, ARCZ-SZÉPÍTŐSZER az arcot tisztítja, fehériti és bárszínűvé teszi. Egy tégely ára 1 kor. 40 fill., kis tégely ára 70 fill.

PUSZTASZER. — A SZERI MONOSTOR ÉS TEMPLOM ROMJA NYUGATRÓL.

s a honfoglalás dicső ténye mellett azért füződnek ezen helyhez az Árpádra való hálás visszaemlékezés legértékesebb szálai is.

Igy egészen kéznél fekvő volt a gondolat, hogy az ezer évi hamvadó honzerző fedelmét ott ünnepejük a nevezetes évforduló alkalmából, a hol hazája és népe fenmaradásának legerősebb biztosítékait megteremtette. A halottat ott dicsőítjük, a hol nemzete örökéletének biztosítására a legértékesebb és legmaradandóbb alkotást végezte.

Pusztaszernek mint e hazában az első törvényeket hozó nemzetgyűlés helyének nagyon változatos története van. A honfoglalás idején sik rónaságán néhol terjedelmes mocsarak, lápok terjedtek el; s ha a mellette húzódtó *Körtvélyestő* elnevezést és *Gyümölcsény-erdő* helyesen értelmezzük: bizonyára már ebben az időben is nagyobb terjedelmű kerti kultúrára kell következtetnünk ezen a tájon, a mire földjének televény-gazdag voltánál fogva kiválóan alkalmas lehetett. Vadon növe, óriási terebélyű kőrtékék még ma is nagy számban láthatók e vidéken. Pusztaszer fekvése abban az időben nagyon festői lehetett. A ma sóhajlat-nak nevezett teknőszerű mély föld akkor a Tisza medrét képezte, melynek nyugati partvonalát középmagasságú homokhalmok, gerindek szegélyezték, melyekről messzire belátható a szem a tiszántúli lapályokra, fűzesekre és a mely parti magaslat mintegy önként kínálkozó pihenőül harcokban elfradt őseinknek. A hagyomány erre a magas partvidékre helyezi Árpád és népe pihenőhelyét s az e körül majdnem szabályos térközökben emelkedő halmokat emberi kéz alkotásának tartja s a hét nagyobb halomról azt regéli, hogy ezeken volt felütve a hét vezér sátora. Pusztaszer egyik történetírója, Hornyik János azt jegyzi fel, hogy e hét halmot az alpári győzelem emlékére emeltették őseink s legtöbbször csakugyan egyesenes emberi kéz munkájára enged következtetni.

Azon a tájon, hol ma a pusztaszeri milleniumi emlékmű — a hét között a legnagyobb, bár nem a legsikerültebb — emelkedik, valaha Szer nevű helység feküdt s a hagyomány szerint az első nemzetgyűlés helyére Szent István királyunk nagyszerű egyházat és monostort építtetett, mely az egyháztörténelemben *«Boldogságos szűz Mária Zeer-monostori apát-sága»* ezimen fordul elő. Hogy azonban ki és mikor alapította: bizonytalan. Teljesen hiteles említés 1233-ban esik róla s ettől kezdve egészen a mohácsi vészig, 1526-ig több helyen találhatók feljegyzések Szer községről és a mellette levő monostorról. Ez időtől azonban Szerről nincs több említés s 1630—1640 óta már csak mint pusztáról esik szó róla s 1637-en túl már mindig Pusztaszer néven fordul elő. Az egykori népes községből egyetlen, alig két méteres romfal maradt fenn maig, de a körülötte elterülő szántóföldek terítve vannak emberi kultúrára valló mindenféle törmelékkel. A szeri monostor osztozott a hasonló nevű község sorsában, bár romfalai még pár századdal tovább is dacoltak az idő viszontagságival s a templom hajójának északi falából néhány méternyi részlet még ma is fennáll.

E templom valaha a román stílusú építészettől valódi remeke lehetett. Ezt mutatták azok az ásatások, melyeket Pusztaszer örökéremű történetírója, néhai *Göndöcs Benedek* pusztaszeri apát 1882-ben, a Pallavicini Sándor őrnagy nemeslelkű támogatásával s a nagynevű Rómer Flóris vezetésével végeztetett. Ez ásatások feltárták a templomnak egész alaprajzát s annak egykori fényét igazoló számos leletet eredményeztek, de a mely leletek hollétéről ma aligha tud valaki valamit. A fáradatlan buzgalmi Göndöcs, élete munkásságának java idejét ennek a templomnak és történetének felderítésére szentelte s e tekintetben maradandó becsmű munkát is hagyott hátra; de a második templom és monostorromokat később részint betemeték, részint, már jóval korábban, köveit felhasználták gazdasági épületek építésére. Egy 1788-ban készült térképen még látható a pusztaszeri templom kis rajza a toronyval együtt, azonban a mult század huszas éveiben, mivel a francia háborúból hazakerült katonák egy jókora csapata betyárrele, adta magát s a még ez időben kőfallal kerített monostor és templom romjai közé vette magát, honnan csak formális

ostrommal lehetett kizavarni: Csongrád megye rendeletéből a torony lebontott a templom boltozatával együtt. Így lett egy időre az istenházából rablótanya! Az igazi festői talentummal megáldott Pallavicini Ede őrnagy egy 1832-ben készített festményben még a templom nyugati homlokzata s a hajó déli falának egy darabja is meg van örökítve s úgy a templom stílusára, valamint egykori művészi szépségére is érdekes adatot képez. Ma azonban már mindezekből egyetlen puszta fal marad a templom helyén, egy eredetileg nem rajta levő boltozott nyílással; egyik szögletén hatalmas gólyafészkekkel, mely emberemlékezet óta gólyacsalád tanúja s a néphit azt tartja, hogy e gólyák — épen mint a strasszburgiak — még a századok óta ide járó régi gólyacsalád egyenes leszármazottjai. Egy másik szájhagyomány e romfaltól pár lépésnyi távolban álló hatalmas és soktörzsű bodzafáról állítja, hogy az még a hét vezér korából való s láthatatlan kezek évről-évre úgy intézik, hogy a törzsből csak hét sudar emelkedjék az ég felé. Így sarjadzik ki nemzedékről-nemzedékre a népmondák fája!

Újabb időben mozgalom indult meg azon czélból, hogy az ősrégi templom helyére emlékkápolna emeltessék s e kegyeletes szándéknak a jelenlegi országos ünnepély valószínűleg erős lendületet fog adni.

Maga Pusztaszer egykori határa, mely körülbelül százezer holdat tesz ki, pár századon át örökös birtokok tárgya volt. A Névtelen szerint Árpád Ondnak, az Éte atyjának adta. Majd a Kalán, Pósa, az Ország, Ungor, Mágochy, Lassánthy, Madroki s Jakabházy családoké volt. 1726-ban a királyi fiskusnak ítélte: s a gróf Erdődy György birtokába jutott, míg végre az óriási birtok nagyobb részét 1803-ban gróf Erdődy József eladta 50 ezer forintért Pallavicini Károly János őrnagy és tábornok özvegyének, születelt Zichy Leopoldina grófnőnek és fiának Pallavicini Ede őrnagy és ezzel Pusztaszer átment a Pallaviciniek tulajdonába s jelenlegi hitbizományosa. Pallavicini Sándor őrnagy, ki a történeti nevezetességű helyhez füződő nemzeti kegyelet ápolását jóindulattal támogatja.

A millennium esztendeje óta az itt felállított műemléket két és fél holdnyi nemzeti park övezi, melybe a régi templom romfala is s az alapítványok egy része is belesik. Mondanunk se kell, hogy e terület sem a műemlék természetének, sem a nemzeti park fogalmának nem felel meg s ezen minél előbb változtatni kell, a mire a jelenlegi tulajdonos részéről azt hisszük, semmi akadály nem fog fenn. Ennek a helynek a haza tanuló ifjúságának és polgárainak igazi zárandokló helyévé kell lenni, hova lelkesedést és erőt meríteni eljárhassanak az ősapák emlékének felújítása által. A közeli vidéken emelkedő halmok is kívánatos volna szakszerűen felkutatni, s a mint hallom mostanában meg is kezdték ezek feltárását. Novák József uradalmi igazgató beszélt el nekem, hogy a nyolczvanas évek elején egészen váratlanul egy török karaván állított be hozzá, s a magukkal hozott térkép alapján engedelmet kért egy halom feltárására, melyben pár százados okmányai állítása szerint egyik török bég elődjük kincseit rejtett el. A megadott engedelem alapján fel is ástak egy halmot s ott egy kőfalra bukkantak, de másnap virradóra úgy eltűntek a vidékről, hogy máig se tudja senki, mit találtak és hova lettek. Mindenesetre kívánatos volna e halmoknak megvizsgálása is.

Erre a tájakra fog szeptember hó 15-ikén elzarándokolni az Árpád emléket, halálának ezeréves fordulójára alkalmából megünnepelni készülő közönség. Ott lesz a törvényhozás mindkét háza, a vármegyék és városok küldött-ségei, kulturális egyesületek képviselete s bizonyosan a kormány is ki fogja venni részét az ünneplésből. A szomszédos megyék népe 1896 óta évenként tízezerrel szokta felkeresni e helyet az u. n. Árpád-bücsű alkalmából s ez ünnepek nemzeti örökös jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Hiszszük, hogy a mostani Árpád-ünnep teljesen méltó leendő hon- és alkotmányos Árpád fejedelem emlékéhez s a nemzet színe-java ad ott találkozót egymásnak, a hazaszeretet és egységértökölés érzelmeinek erősítésére.

Szalay Károly.

SÉTA.

Kékes világo fény bolyong a fűben,
Ezer setét árny száll alá az ágról —
Oly bánatos vagy és oly hallgatag vagy,
Tán félsz az erdő suttogó szavától?!

Ezüstös, könnyű kód borúl a fákra
És méla csend az álmodó vadonra —
Oh, nyútsd kezed, hajolj szívemre lágyan,
És jöjj velem karod karomba fonva!

— Teremtő sugár, hogy ha van szememben,
Mely vágyaimnak fényét visszaadja,
S lelkem megváltó, új életre hívó
Erőt, hitet ha érezel magadba:

Oh, jöjj, s ne bánd a gúnyoló világot!
Add, add el üdvösségemért az életet
És minden álmod, minden más reményem
Feláldozom gyönyörrel én térted.

Nagyság, dicsőség — álmok régi kincse —
Elvész megettünk messze majd a mélyben,
S megyek veled egy életen keresztül
Kitudva, ismeretlen, észrevétlen!

Mezey Sándor.

ÖREG TEMETŐBEN.

Öreg temetőnek vén temetőcsöze,
Strok hantolója:
Szomorú fűzfáknak megnyesegetője,
Sírkönek, fejának meghitt ösmérőse,
Csöndös gondozója.

Mindenki sírjának megvan az ásoja,
Husz garas adója,
Be nem temetett föld buja kaszálója,
Vén temetőcsöznek kenyeret adója:
Kis komenciója.

Nyáron a lóczára ki-kiküldögélnék
Egy-egy vén paraszttal.
A temetőcsöznek ma: pipázó pajtás,
Holnap meg egy fejja, vagy egy fűza hajtás,
Az idő hogy nyargal.

A temető lóczán nagy szóbeszéd járja:
Az uraság halt el...
Fiatalon, alig harmincz néhány évvel,
Hüvös kriptá vája folyondár repkénnyel,
Vagy szomorú fűzzel.

«Mégse kondul benn a templom kisharangja,
Nem lendül a nyelve!
Nem gyónt, nem is állott utolsó kenetnek,
Bolondok bolondja, tagadó eretnek
Az istentelenje!»

«Meghagyta halálán írott testamentum
Nagy követelessel:
Vigyék külsőre, vessék el a gondját,
Nagy lobogó fűzben, a husát a csontját
Porig égessék el!»

Égetett hullának nincsen sírásója,
Se fejja adója,
Be nem temetett föld buja kaszálója,
Vén temetőcsöznek kenyeret adója,
Kis komenciója.

Szébenyei József.

BODNÁR ZSIGMOND.

1839—1907.

A mi tudományos életünk semmiben sem olyan szegény, mint pregnánus kifejeződött, erős egyéniségekben, olyan tudósokban, a kik bátor kezdéssel önmagukból merített új eszméket vetnek föl, azok mellett szívósan kitartanak, szembeszállva közönséggel, gúnyval, üldözéssel. Vannak szorgalmas, derék tudósaink szép számmal, részletkérdésekben elég tisztességes eredményeket is érnek el, de vajmi kevesen vannak igazán produktív tudományos elméink, a kik az apró részleteken fölül emelkedve, a nagy kapcsolatokat kutatják s összefoglaló eszmék

szanak, első pillantásra észreveszi ennek az alapgondolatnak a tarthatatlanságát. Az életnek és történetnek ilyen mechanizálása ellen tiltakozik minden tapasztalatunk és tudomásunk. Ilyképen az egész emberi fejlődés nem volna egyéb, mint egy igen egyszerű matematikai formula, melylyel az adott tényezőkből a lehető legkönnyebben ki lehet számítani az eredményt: vagyis az élet nem volna organizmus, a minek felfognunk kell, hanem holt, rajta kívül álló erők által mozgatott mechanizmus.

Gyöngébb kritikájú elmékre az első pillanatban hatással volt ez a Bodnár-féle tétel a maga egyszerűségével, tetszetőséggel és könnyűségével. Bizonyítása is szemre egyszerű volt: csak az eseményeket kellett megfelelően csoportosítani s megfelelő világításba helyezni. A veszedelem azonban az, hogy ez a megfelelő világítás többnyire mesterkéltséggel, megfosztja a tényeket eredeti színüktől, szóval meghamisítja őket. Innen van, hogy az egy-két kiválóbb elme, a ki az első időben Bodnár mellé szegődött, csakhamar kiábrándult belőle s innen van az is, hogy Bodnár hatása újabb időkben jóformán teljesen csak az ifjúságra szorított. Az egyetemen, melynek legrégibb magántanárjai közé tartozott, megvesztegette az ifjakat erős hite, lelkesedése, fanatizmusa, — igazi tanítványa azonban, a ki halála után is tudással, komoly hivatottással hirdeté s tovább fejlesztené tanítását, nem akadt. Rendszere vele együtt tért a sírba.

Azért élete mégse volt haszontalan élet. Az eszmékért s az eszmében való életnek, a tudományos erkölcsnek, az igazságért való rajongásnak oly példáját adta, a milyen ritkaság a mi nemzedékünkben. A nagy szellemnek legálább egy eleme: a szilárd, szenvedélyes hit megvolt benne, ez pedig oly tulajdonság, a mely mindenkor érték marad.

MÉHNER VILMOS.

1837—1907.

Magyar könyvkiadó még alig volt, a kinek a nevét olyan széles körökben ismerték volna, mint a Méhner Vilmosé. Ismerték és ismerik pedig nem nagy kiadványairól, hanem nap-tárhoiról, melyeket el tudott terjeszteni mindenütt az országban, úgy hogy alig van a legtavolabbi faluban is magyar ember, úr és szántóvető, a ki ne hallotta volna a Méhner nevet. Ezek a nap-tárak jók és a magyar nép kívánalmának megfelelőek voltak, megérdemelték kelendőségüket s ma is épségben maradt népszerűségüket. De volt Méhnernek más érdeme is: nagyon ügyes könyvkereskedő volt, a ki nem érte be a régi-módi könyvvarulás sablonjaival, hanem fölkereste a névét otthon is, ha az róstel a boltjába jönni. Ily módon számos derék munkát terjesztett el a művelt magyar közönség közt, hogy egyebet ne említsünk, Tompa Mihály és Vörösmarty Mihály műveit. A szársországi eredetű könyvvaru, a ki már évekkal ezelőtt átadta üzletét a Franklin-Társulatnak s azóta nyugalomban élt, szolgálatot tett munkásságával a magyar irodalomnak is.

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL.

Elbeszélés.

(Folytatás.)

Irtá MIKSZÁTH KÁLMÁN.

Szólt pedig a hasznos útmutató a járásban lakó előkelőbb és szájasabb családokról, valamint azokkal való diplomatikus és célirányos viselkedésről és bánásmódról, ilyenformán:

Mezernye. Briskay Péter (háromszáz hold) szereti a latin klasszikusokat, egyéb nem imponál neki, erős kálvinista, gorombáskodni kell vele, a mézédés embert utálja.

Vaglány. Wraza Károly meggazdagodott fűszerkereskedő, hiú ember, pertu kell szólni tani s tehetsz vele, a mit akarsz.

Bárcánban. Török Gábor nagybirtokos és nagy számár, dicsérni kell a juhait és rendelni a saját készítésű édes pálinkából.

MÉHNER VILMOS.

Kaszád. Korgó Dániel (négy száz hold) sok atyafia van, szidni kell őket előtte.

Alsó-Rekettyés. Tóth Mihály jött-ment ember, de háromezer holdja van, demokrata, bolondos nézetekkel, jó ember, használható, bár nagy befolyása még nincs. A nagybolást nem szereti.

Férfézfalu. Palojtay István. Nagy portentum. Buzgó katolikus és erős antiszemita. Ámbár kurucz véralakú, az uralkodó házat nem szabad előtte ócsárolni, mert Károly Albert főherceg, a kinek vadászterülete van a megyében, meg szokta hívni vadászataira s ilyenkor vendégül is betér a házához. Erre igen büszke, de különben is sok bogara van.

Igy ment ez véghetetlen sorban íveken keresztül az összes bizottsági tagokról. Némely helyütt kényes és sikamlós instructiók is előfordultak, ilyenfélek: «noli tangere feminam quia Dominus rabiatus est». Ezt például Varsányi Jánoséknál jegyzi meg, holott Krivy Mátyásnál épen az ellenkezőt javasolta: «meg kell a menyecskét fogdosni imitt-amott, a vén salabakter szereti, ha nejét idegenek kívánatosnak tartják». Ugyancsak szigorúan óvja a hasznos útmutató a vele élő, nehogy Csoboly Miklóstól a családja után tudakozódják, mivel hogy az egyik kisasszonya Rómában van Besztercebányán, a feleségétől pedig válik.

Ez az egész elabratum ugyan a főispán részére készült (Findsza asszony adatbeli hozzájárulásával) de kiszakítva belőle pusztán a voglányi járást, Noszty Ferenc is nagy hasznát vehette.

Illó szófogadással mindenben ennek alapján kezdte meg működését járásában, mindenkéltől Palojtay Istvánt keresvén fel Férfézfalu. Az öreg úr mansard fedelű ódon kuriában lakott, a falu végén. Különben minden ódon volt körülötte. Öreg faóriások meredeztek égnék a a kertben, divatból kiment csészák és bricskák álltak a kocsisziben, valamennyi a legjobb karban, mert mindent kimélt és soha semmit se változtatott. Még a ruháját is mindig ugyanabból a posztóból vágatta. A cselédei hasonlóan többnyire vén tuskók voltak, egy bérese száz és két tavaszt számlált (arczéke gondolom meg is jelent a Vasárnapi Ujságban). Valaha a Simonyi regimentjében szolgált, mint huszár s mutogat is ő kelme egy makra-pipát, a mit a híres versaillesi szakmányolásból elemelt, mely szerint valamelyik francia királyé lehetett. (Alighanem a XIV. Lajosé, incselkedett az öreggel Palojtay.) Daru Jóska ebben az időben már semmit se dolgozott, csak pipázott (abból a fent említett tajték pipából) és nyáron a gyümölcsösre ügylt, a mi nem volt valami

A MILLENNIUMI EMLÉKMŰ.

fontos feladat, mert a gyümölcsfák is elaggottak és nem hogy gyümölcsöt hoznának, de már virágozni is lusták voltak. Bent a házban is ócska és kedves volt minden, a kályhák, a butorok és maga az asszony is, jóval öregebb az uránál, minthogy Palojtay az első felesége halála után annak anyját vette el, hogy együtt sirathassák az elköltözöttet. Az anyósa, a ki már a nyolczvan körül járt, olyan eleven, fúrge volt még most is, mint egy fúrj. Egész nap sürgött-forgott, tett-vett, bodros főkötője szinte csillogott a fehérségtől. Keményre vasalt szoknyái vigan suhogtak, az övéhez tűzött kulcsok fiatalosan esőrömpöltek. Az egész megyének ő volt a legtiszteltebb matronája, kinek hírnevét csak emelte csodálatos karrierje, hogy anyós-ból feleség tudott lenni. Pajzán nyelvek azt beszéltek, hogy Károly Albert főherceg látogatása is (a mit roppant irigyeltek tőle a mág-náskodó nagyobb családok), arra a kíváncsi-ságra vezethető le, hogy ezt a világra szóló anyóst akarta látni ő fensége.

Palojtay ezentúl is «mamának» hitta felesé-sét s példás szeretetben éltek együtt. Bár két-

SZER KÖZSÉG KÁPOLNÁJÁNAK ROMJAI.

démont s azt jártatta mindenek felett eszébe, miként tehetne annyi pénzre szert, hogy egy mutatós négyest szerezhessen. Barátok szerzése volt újtának a célja, ezt kívánta tőle a sógor. Nagyon helyes, de aztán így egészítette ki az alap gondolatot: barátokat szerezni, a kik girál-janak neki. Az eskü emléke, melyet apjának tett, hogy soha se veszi többé igénybe a váltókat, a csengős fogatok zajába hullt.

Palojtay szűz dohányt vágott a nagy ebédlőben az asztalon, Fruzina mama pedig a befőt-tes üvegek felett tartott szemlét, mikor az asz-tal alatt heverésző «Máslás» nevű híres vizsla morogni kezdett s nyugtalanul hegyezte a füleit. Minthogy Palojtay és felesége egy ki-csít nagyot hallottak, a vizsla mindig velők volt s ő jelezte, ha valaki érkezett odakünn.

— Vendég jött — mondá Fruzina mama — dugd el hamar a dohányt.

— Még pedig idegen — jegyezte meg Paloj-tay — mert megyebeli úri ember mind tudja, hogy holnap kell jönni.

Hm, biz az fináciz is lehet. Be kell takarni a dohánykát. Hamar ráterítették egy abroszt s azzal a vendég elé siettek a vizit szobába, hogy itt ne érje őket.

ezer hold földjük volt, mégis a kisebb neme-ssekkel és lateinerekkel barátkoztak, a rangtartó uraknak: Nosztyéknak, Ragányoséknak, Homló-dyaknak, Horthoknak fittyet hányva — s innen az óriási népszerűség, mely Palojtayt és Fru-zina mamát környezte.

Zimankós idő volt február elseje, este felé, mikor a Noszty Feri kocsija befordult a bontó-vári útról Férczfalunak. Nagy hóbunda takarta a mezőket és az utakat, csak a vércsék feketél-lettek a csillogó fehérségen és a falvak szélein a disznópörkölési helyek. Noha az új fogaton sok kifogásolni való volt, most mégis nagy kedvteléssel hajtotta Feri, orosz trappereket képzelve élénk fantáziával a pejkók helyére. Erősen elhatározta magában, hogy az új hiva-tallal ő maga is új, komoly emberré lesz, de úgy járt, mint a szenvedélyes alkoholiista, mi-kor pálinkás butykost lát, mindjárt visszaesik régi nyavalyájába; a mint markában érezte a gyepelőket, keblét legott gentryézelmekek kezdtek magasra dagasztani. A cikázó, csengő-bongó szánek, melyek részint megelőzték, részint szembe siklottak, felköltötték benne a roszt

Csinos fiatal ember lépett be zuzmarás ba-jusszal, kivörösödött fülekkel és orral.

— Kívántam tiszteletemet tenni kedves urambátyámnál és édes asszonynémémnél — szólt magát illedelmesen meghajtva.

— Isten hozott, kedves öcsém — kiáltott fel élénken a gazda — de ne vedd roszt néven a gyengülő emlékezetemnek, hogy nem tudom voltaképpen ki vagy.

— Noszty Ferencz, az új szolgabíró va-gyok.

Az öreg úr meghökkenni látszott egy kicsit. — Ej no beste lélek, hát te vagy az, a kivel a törvényt pofonították?

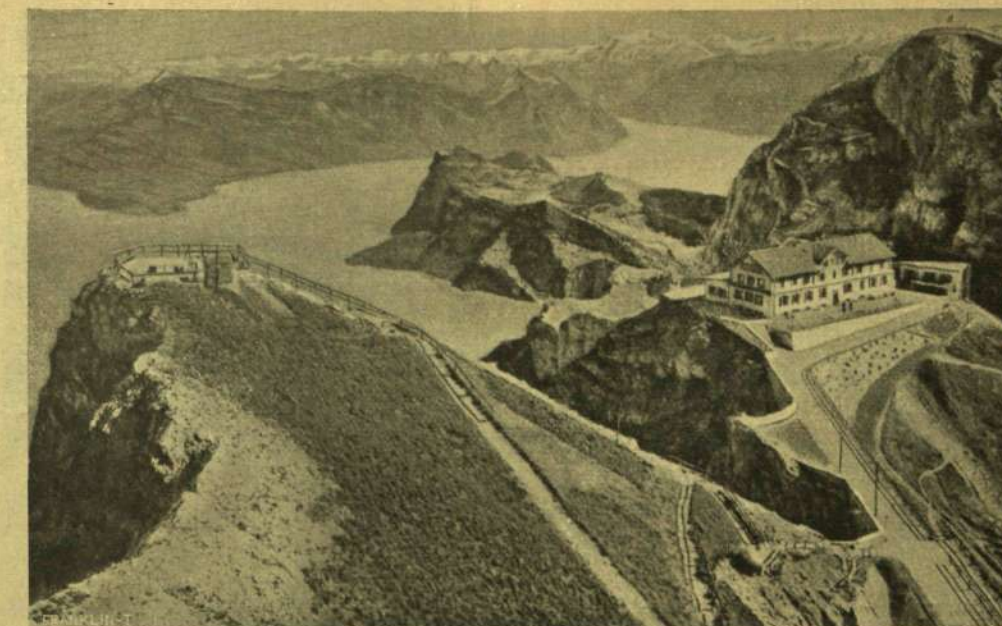
Fruzina mama közbe lépett, eltaszította paj-kos devánsággal az urát a fiatal ember elől...

— Eredj te hóhér! Még bizony nem átalodt összezedni az öcsémet a részeges Kaby miatt.

S ezzel megölelte Ferit és egy atyafiságos esőket czuppantott az örezájára.

— Sokat táncoltam valamikor az apád-dal — szólt és szemtől szembe figyelmesen megnézegette a jöttet. — Épen ilyen volt va-lamikor.

— No, ha az apád képét viseled fiu — ka-czagott fel az öreg úr kedélyesen mintegy

A VIERWALDSTÄTTI TÓ A PILÁTUSRÓL NÉZVE.

— Lehet vagy kétszáz pipára való.
— Tyüh! Hisz az egy hétig is eltartana.
— Attól függ, hogy milyen pipás vagy.

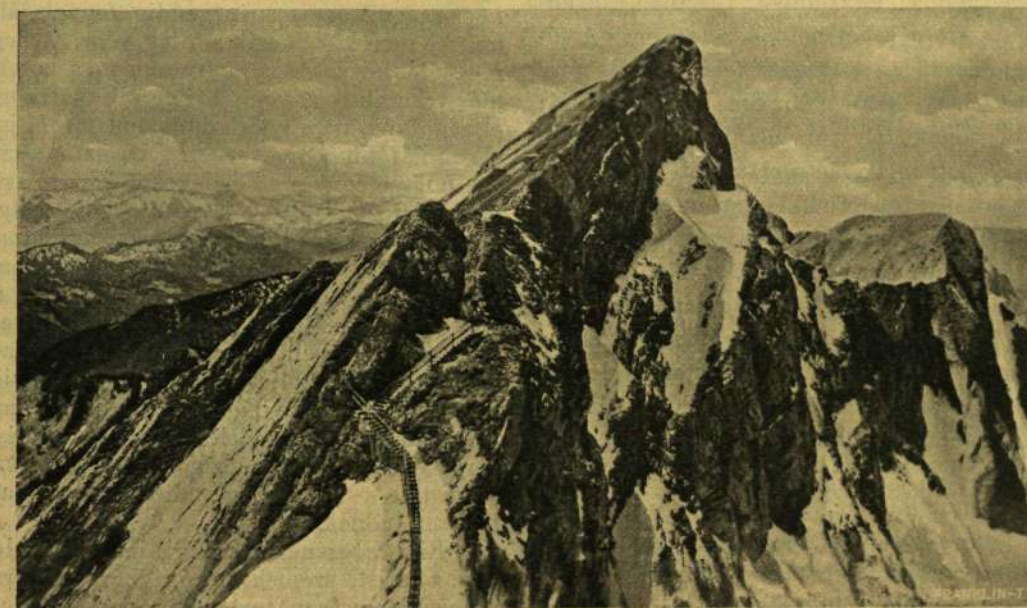
zinka. Nem lehet én nálam, fráter, egy félóra alatt bemutatkozni. Ne nézz engem olyan semmi embernek! Mert én a szolgabíróról minden áron tudni akarom, hogy iszik, hogy kártyázik és hogy tánczol.

— No hát jól van — hagyta rá Noszty hety-kén belevette magát egy karszékbe — hozza hát ide bátyám azt a pipát, hadd gyujtsak rá, aztán holdvilágos este van, elmehetek én éjjél-kor is, szívesen teljesítem a kívánságát a va-csoránál. Megpróbáljuk az ivást és egy kicsit kártyázhatunk is.

— Látom, hogy jól nevelt ember vagy, hé-kás, de ne kezd a hivatalodat mindjárt sik-kasztáson, — mert a tánczólást már úgy lá-tom el akarod sinkófázni.

— Hiszen nem vagyok én medve, hogy a bátyám uram mindenképpen meg akar tánczolatni.

— Medve bizony nem vagy, hanem gaval-ler csak talán vagy és itt annyi szép leány és menyecske lesz a környékről holnap, hogy még a sánta ember lábai is megmozdulnak. Holnap van a Fruzina mama születésnapja, ezt aztán emberül szoktuk megtartani. A ki kabátos ember van a vidéken, az mind itt lesz, ha csak nem ágyban fekvő beteg, azt a csuf-ságot hát nem teszed az én öregemen, hogy ilyenkor menj el a házból.

A PILÁTUS-OSÚCS.

nyitányul, hogy most éleztet fog mondani — akkor viseled az én képmemet is, mert ámbár nem szavaztam rá, ez idő szerint apád a kép-viselőm. Hozd idább hát azt a fizonomiádat, a mely voltaképpen az én fizonomiám, hadd eső-koljam meg magamat.

S most már ő is összecsókolta az új szolgál-bíró.

Hanem azért tovább is tette magát, hogy haragszik, és el is kezdte legottan indokolni.

— Hát nagyon rám ijesztettél ficzkó, mert tudd meg, hogy magyar dohányt vágtam oda-bent a másik szobában és minthogy ez tiltott cselekedet, ilyenkor fázom a hatósági közegek-től. Még a szívem is elállt dobogni.

— Legalább nem kopik addig — felelte Feri. — Egyébiránt én örök hallgatásra köte-lezem magamat.

— Nem ér semmit. Ennek csak egy orvos-lata vagyon — folytató az öreg úr — ha az illető hatósági közeg is beáll bűnrészesnek, vagy is ha aláveti magát annak a szabálynak, hogy velem együtt szívja ki a felvágott do-hányt. Nos ráállunk?

— Attól függ, kedves bátyám uram, hogy hány pipányit vágott fel?

— Hát egy néhány pipányit.

— Mégis mennyit?

A PILÁTUS-OSÚCS A VASUTI VONAL EGY RÉSZÉVEL.

KÉPEK A PILÁTUS-HEGYRŐL.

A MILLENNIUMI EMLÉKMŰ A TEMPLOM-ROMON ÁT NÉZVE.

— Hát persze, hogy nem megyek.
— No már ezt szeretem.
— Jól fogsz mulatni, majd meglátod. Itt lesz a cigány is Bontóvárról. Most küldtem el értük két béres-szekeret és tizenkét bundát, hogy meg ne fagyjanak.
— Hol veszi urambátyám azt a sok bundát?
— Esett jubbörökből férezelik össze erre az alkalomra a szolgálóink.

Noszty tehát ott maradt éjszakára Palojtayéknál, miközben igyekezett az öreg úr kedvében járni a hasznos útmutató szerint, szidta a zsidókat s szóba hozta a főhercege látogatását, a mi kedvence beszélgetési tárgya volt Palojtayának.

Ettől rögtön bőbeszédű lett. Elmondta, hogy itt volt ennél az asztalnál s Fruzina mamát arra kérte, hogy magyar ebédet főzzön neki, hát főzött is neki pörköltet, töltött káposztát és turós csuszát.

— Úgy beszélés, — fortyant fel Palojtayné — mintha egybe se lett volna.

— Persze volt egyéb is, egy teljes francia ebéd, de ez most nem tartozik a tárgyhoz. Azt akarom elmondani, hogy a pörkölt izlett neki, a turós csuszától azonban visszariadt, mikor megkóstolta «oh istenem, szült, olyan ízű, mint a mosott ruha». Általában különös emberek ezek a főhercegek. Soha se tudhatni, mi tetszik nekik. Más vér foly az ereikben. Mikor először jelentette be ez előtt hat esztendővel, hogy a vízi vadászat idejére hozzánk száll, egy csomó anekdotás könyvet hoztattam Pestről, Bécsből, hogy az ötleteket megtanulva, tudjam mivel mulattatni. Bevágtam úgy szólnán szóról-szóra a könyveket s ebédnél vagy vadászat közben próbáltam elmondani egyet-egyet, ha valami apropos-ra került, de a főherceg hideg maradt, mintha fából volna az arca kifaragva, a legkacagatottabb történetnél meg nem jelent azon egy fia mosoly sem; hogy él, csak az ásitásából és a pillái rezgéséből látszott. Már-már kétségbeestem, hogy olyan kedélytelen és semmivel se bírom felrázni, midőn véletlenül valami elhalaszthatatlan teendőm jutott eszembe s mint-hogy rossz a memóriám, nehogy elfelejtsem, kihuzom a czeruzámat és az ing manchettára jegyzem fel: Mit ír ön? kérdezte ő fensége. Megmagyaráztam neki, hogy rendszeren ide szoktam jegyezni egyet-mást. «Pompás gondolat — mondá — ezt én is megtanulom». «Iskolás koromban szoktam meg — folytatam, mert

ALAGÚT A GLEICSCSER ALATT.

ide jegyeztem ki leczkémbe a schlag-worthokat, hogy a tanárokat bolondná tegyem.» A főherceg édesdeden kacagott fel: «Das is gut» kiáltott fel — sehr gelungen — és megint csak kacagott, hogy a ház is rengett és a könnyei potyogtak. Ezzel aztán egyszerre mintha a fejembe lötték volna, kitaláltam, mi kell a főhercegeknek s sorra előszedtem hajdani diák csinjeimet és a másokéit, ostoba, sületlen lappaliákat, melyekben mindég a professzorok húzták a rövidebbet és a melyeken senki se nevet már napjainkban. Kifogyhatatlan derűség kísérte ezeket, ő fensége fel volt villanyozva, hahotázott, tombolt, hanyatt vágta magát a kanapén s kijelentette, hogy egész életében nem mulatott még ilyen jól és nem talált ilyen kitünő vadász-czimbórára. Egy nappal meghosszabbította nálam való időzését s azzal búcsuzott el, hogy megint eljön hozzám, mihelyt teheti. Innen van az én barátságom a főherceggel, édes öcsém. Ne gondold, hogy én valami különös okos vagy szeretetreméltó férfi vagyok, a kit ki akar tüntetni, vagy a kibe beleszeretett. Mindössze eltaláltam a

gyengéjét. S az ő gyengéje is bizonyos pszichológiai igazságon nyugszik. Ő ugyanis olyan magasan áll, hogy vele szemben minden ember a nagy uraktól és államférfiaktól kezdve az apró emberekig mindig csak kellemeset mondott és tett, kivéven gyerek korában a nevelők és professzorok, ezek az ő életét is megkeserítették, ők tehát az egyedüli ellenségei e földön. Minél fogva minden epe, harag és rossz akarat, a mely egy emberi szívben szükségképpen megterem, míg nálunk eloszlik ezerfelé, e szegény jámbor főhercegeknél pusztán az ártatlan professzorok nyakába szakad. Azért mulatott jól az én diák csinjeimen, mint a hogy te mulatsz most az én előadásomon, mert te meg, imposztor, az én gyengémet találtad el. (Folytatása következik.)

A PILÁTUS CSÚCSÁN.

Minden Svajczt járó ember azt tekinti az utazás fénypontjának, ha feljuthat ama csúcsok egyikére, melyek oly veszedelmes komorsággal merednek égnek a virágzó, illatos alpesi természet közepette. Ez a vágy sokakban félelmet nem ismerő szenvedélylyé fejlődött, mely bőségesen szedi áldozatait is.

Ma alkonyát éljük a hegymászás dicsőségének. A vágy nyomába az élelmesség lépett s lenyigözte a hegyóriásokat, melyek a svájci nép szavajárása szerint addig fognak állni, míg be nem következik a világ vége. A legmeredekebb hegyekre is kényelmes fogaskerekű és más vasutak vezetnek fel. Egy pillanatra ugyan elszüdülünk, ha a kocsi ablakából meglátjuk az előttünk tátongó mélységeket. De aztán eszünkbe jut, hogy maguk a szakadékokat képező sziklák mily biztosan tartják a vasfogakat, melyekbe kocsin kerekük kattogva bele kapaszkodnak.

A kerekék eme zakatolásából mintha a hegyek panasztát hallanók, boszútjokat pedig megérzi mindenki, kinek kedélye fogékony a természet egyszerű benyomásai iránt. A hatás abban nyilvánul, hogy teljesen hatalmukba kerítik lelkünket. Egy más világban érezzük magunkat, magasan minden küzdelem, kicsinyesség és emberi hajszát fölött. Sajátságos érzés ez és szabaddulni tőle — mint tapasztaltam — csak nagyon kevesen tudnak.

A Rigi csúcsának ma már nincs több jelentősége a turista szemében, mint bármely országútnak. Tömegesen tartanak fogaskerekűje felé a fehér ruhás, kacagó nők, a kik egy pillanattig sem gondolnak arra, hogy kirándulásuk veszedelemmel is járhat. Valamint — kevés kivétellel — teljesen elvesztik jelentőségét a lodenből szabott turista öltözet és szeges hegymászó cipő is. A legtöbben csak divatból öltik fel,

mert a sétatereken és a szállodák éttermeiben sokkal több az ilyen turista, mint a hófötte hegyes csúcsokon.

A Riginél sokkal komorabb, meredekebb s ennélfogva nehezebben hozzáférhető a Pilátus-csúcs. Magassága 2133 méter a tenger színe fölé. Fogaskerekű vasútját csak néhány év előtt építették a lehető legnagyobb nehézségek közepette. Szemtanúk ma is borzadva beszélnek arról a sok szerencsétlenségről, mely e közben történt. A pályatest végig egy gránitlapokkal letakart, rendkívül erős fal. A hegyipatakok medrére és a szakadékok falozott boltozatokkal vannak áthidalva. Vashid egyetlen egy sínes az egész pályatesten; ellenben a felső építmény teljesen vasból és acélból van, erős csavarokkal a falozott pályatesthez erősítve.

A vierwaldstätti tó egyik öblének partján, Luzerntól mintegy félóránnyira van Alpnachstad, a Pilátus-tövébe rejtett helység, melyben a Pilátus-vasút állomását találjuk közvetlen a tó partján. A vadszölővel befuttatott fogaskerekű-állomásnak valóságos világvárosias forgalma van. Minden elképzelhető jármű hozza és viszi az utasokat. A mindent legyőző automobil mellett sűrűn közlekednek az utasokkal megrakott gözbajók; a gyors- és egyéb vonatokon is csak némi küzdelemmel biztosíthatunk magunknak egy félig-meddig kényelmes helyet. A nyelveknek bábéli zürzavara hallható itt, mint Svájcban egyáltalában és a különböző nemzetiségek csak egyben egyformák: a hegyóriások legfelsőbb régiói iránt táplált érdeklődésben.

A fogaskerekű vasút részatosan áll a vágányon. Nagyon rövid vonatok indítanak: egy négy szakaszból álló kocsi és a mozdonyt. Minden szakaszban nyolc ülőhely van, de rendszerint csak hatot töltenek be; az utasok biztonsága érdekében indokolt ez az elővigyázat. Mert legyünk bármiképpen meggyőződve a vasút megbízható voltáról, hangoztassuk, bámenynyire bátorságunkat, mégis sajátosság érzéssel kell megküzdőnk, mikor a vonat fűtőfalad fel velünk az örök hó és jég országába.

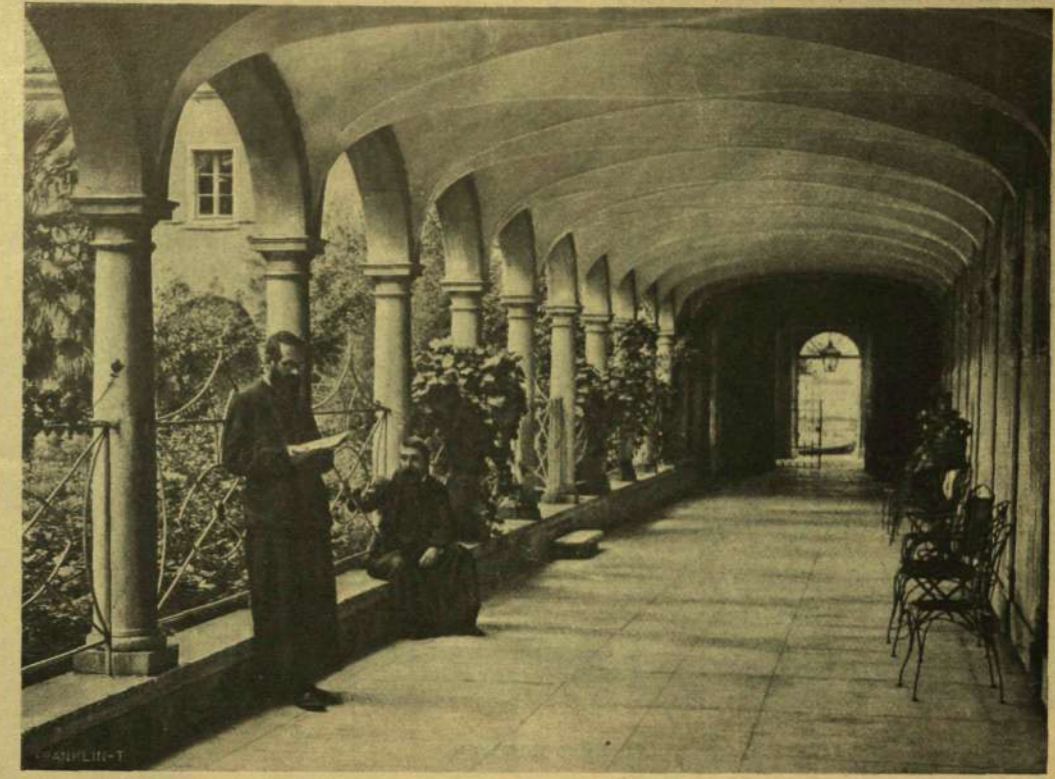
Az első időben dús gyümölcs- és díófa-erdőben haladunk, melyben csak keskeny utat nyitottak a vágányoknak. Később bükkerdő váltja fel a kitünően tenyésző gyümölcsfákat. A pályatest itt feltűnően meredek; a fák oly sűrűn állnak egymás mellett, hogy koronáik teljesen összefonódnak és sajátos félhomályt teremtenek napfényes időben is. Olykor csinos havasi tanyákat látunk kolompot teheneikkel és virágos kalapú alpesi leányokkal. A fák között ablakforma rések nyílnak ki és odalenn kéken, tükör-tiszán csillan meg a vierwaldstätti tó sokat megénekelte vize.

Mi pedig az első két megállót — mely egyszerűs mind kiterő is — elhagyva, haladunk fel-fel. A vonat ugyan csak egy méternyi utat tesz meg másodpercenként és másfél óráig tart, míg a végállomásra felérünk. — a természet változatossága folyton lekötve tartja figyelmünket. Olykor szédületes mélységű szakadékokat látunk alattunk tátogni, máskor pedig percekig teljes sötétségbe takar bennünket egy-egy alagút. Egy ilyen sziklába vágott üregből kiérve, szinte megdöbbenve látjuk, mennyivel közelebb értünk a nagy némaság világához.

Mindig kisebbek lesznek a fák, már szabadon érheti kocsinkat a nap és eső egyaránt. Aztán csak kicsiny, csenevész bokrokat látunk, sőt nincs egyéb a rövid, sárgás fűnél, melybe alig téved néhány árva alpesi virág. Végül ezek is eltűnnek és nem marad egyéb, csak a rideg hómezők, melyeket csak a közülük kimeredő sziklák szürkésége szakít meg egyhangúan.

A hó egész nyáron át ott marad megsimulva e szakadékokban, de vakító fehérségét nem tudja megőrizni. A valódi és álturisták ugyanis nem ismernek nagyobb élvezetet, mint ha bele taposhatnak. S így a fehér felület tele van lábnyomokkal, szürkés-fekete foltokkal. Nem szőbeszéd itt a némaság, szinte félelmesen nehezedik lelkünk. Csak a szél süvölt félelmesen, élesen a sziklák között; sűrű tomogásban a kő siklik el körülöttük, aztán mint hommi szakadozott fátöl szertefoszlik. Ama hegyek, melyeknek megmászása verejtékes fáradságot jelent az embernek, mint apró dombok látszanak alattunk; a vierwaldstätti tó pedig egy kis pocsolya innem nézve, melyet játékházak körítenek.

Miután 4618 méternyi utat megtettünk, fönn vagyunk a Pilátus vasút végállomásán. A fedett

ÖRMÉNY BARÁTOK KLASTROMA A VELENCEI SAN LAZARO SZIGETEN.

A LIDO.

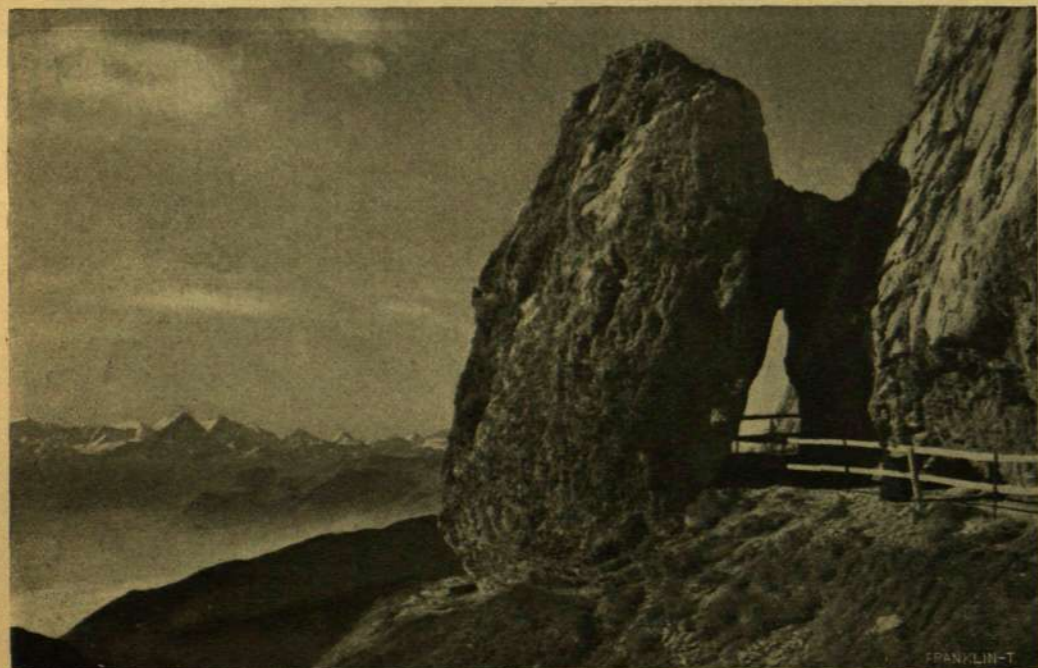
feljárom kilépve, önkéntelen elnémlünk. Még az a három francia is, a ki eddig minden megállónál konyakkal védekezett a kocsiba behatól hideg és a felhők nedvessége ellen, melyek keresztül vágunk, — most szóvalan megáll. Meghalt ajkukon a sok élce, mit eddig az utazás látszólagos veszedelmire gyártottak. Ha nem állna ott a hegy falának dülle egy minden kényelemmel felszerelt szálloda, azt is elfelejtőnk, hogy civilizáció van a világban. Néhány lépéssel kiérünk a széles terraszra és előttünk fekszik Svájc legfestőibb része. A Rigi, a Jungfrau, a Finsterhorn büszkélkedik itt változatos hegyesücsöktől környezve, közbe pedig a távolság fátyolán keresztül csillan a tavak ezüsthénye.

A hegy csúcsára néhány száz, kényelmes lépcsőn jutunk, csaknem minden fáradság nélkül. Ép oly kényelmes út vezet fel 30 perc alatt a Tomlshornra; nyoma sem látszik rajta, hogy dinamittal robbantották le minden talpalattnyi helyét a sziklákról. A legkényelmesebb sétáló sem riad vissza e két legfelsőbb csúcs megmászásától és ha vissza siet is a jól fűtött várterembe, annak inkább az az oka, hogy tagjai megmerevednek a téli hidegben, mely itt kánikula idején is észlelhető.

Svájcban mindenhol bőven megterem a rege és a Pilátus torzonbort fejére is rávetette a nép képzelete a mesefátyol egy csücskét. Eszerint Pontius Pilátus — miután Jézust keresztre feszítette — Tiberius császárt Rómában fogságba vetette. E miatti kétségbeesésében Pilátus öngyilkossá lett és tetemét a Tiberisbe vetették. De a víz haboogni kezdett és rettenetes károkat okozott; a tetemet tehát kihalászták és Franciaországba vitték, a Rhónéba dobták. Itt megismétlődött a víz habosgálása, mire Luczernbe szállították a tetemet és az egyik hegy csücséről valamelyik tóba vetették. Az áradás és haboulás itt sem maradt el, sőt egy gonosz szellem járta be ettől fogva szörnyeteg alakjában a tavat és hegyeket, borzalmat kelte mindenfelé. A Pilátus-tavat nem mekte senki megközelíteni, vize fekete volt és minden úntalan vihar tombolt rajta, villámok cikáztak fölötté és a menny rémesen dörgött.

A nép állítása szerint ez olyankor esett meg, ha a gonosz szellemet valaki megharagította. Hogy az ebből eredő veszedelmet elkerüljék, súlyos büntetést mértek arra, a ki a tavat és hegyeket külön engedelem nélkül megközelíteni meri. Így kértek a hatóságtól engedélyt 1518-ban Ulrik württembergi herceg, Gessner Konrad a zürichi természetbúvár és mások.

A felvilágosodás szelleme megtörte a balhítet. A jámbor pásztorok hosszú évszázadokig babonás félelemmel kerültek a Pilátus vidékét. Ma már legfeljebb azra szolgálnak ez az emléke, hogy fokozza azt a komoly varázst, melylyel a természet amúgy is oly pazarul tetézte a Pilátus hólepte csúcsát. *Sárosi Bella.*

SZIKLA-KAPU.

A VASUTI VONAL EGYIK RÉSZLETE.

FÜRDŐZŐ HŐLGYEK.

HŰSŰLŐ BÓDÉK A TENGERPARTON.

jától. Este van! A lagunák tarka-barka vitorlás bárkái már eltűntek. A Márkus-téren már nagy a sürgés-forgás. Egyik vaporetto a másik után csak úgy ontja az emberáradatot. A művészi keretbe ékelt mesés San Marco tere olyan, mint egy kolosszális szalon, melynek boltozata a ragyogó, csillagos ég. Itt hűsül, itt szórakozik, itt él esténként az egész város. Gyorsan megtelik ezer és ezer csoszogó sétálóval. A csoszogás velencei speciálitás. Itt még tudnak az emberek gondtalanul és zavartalanul sétálni. Itt nincs szükség, csak öt érzékre, a forgalmi érzéket a velencei nem érzi, nem ismeri. Nem csilingel a fülünkbe a villamos kocsis, nem riaszt föl a lódobogás, nem ugrat ki a bőrünkön a rohanó automobil s nem kell ügyelnünk a robogó kocsik versengésére.

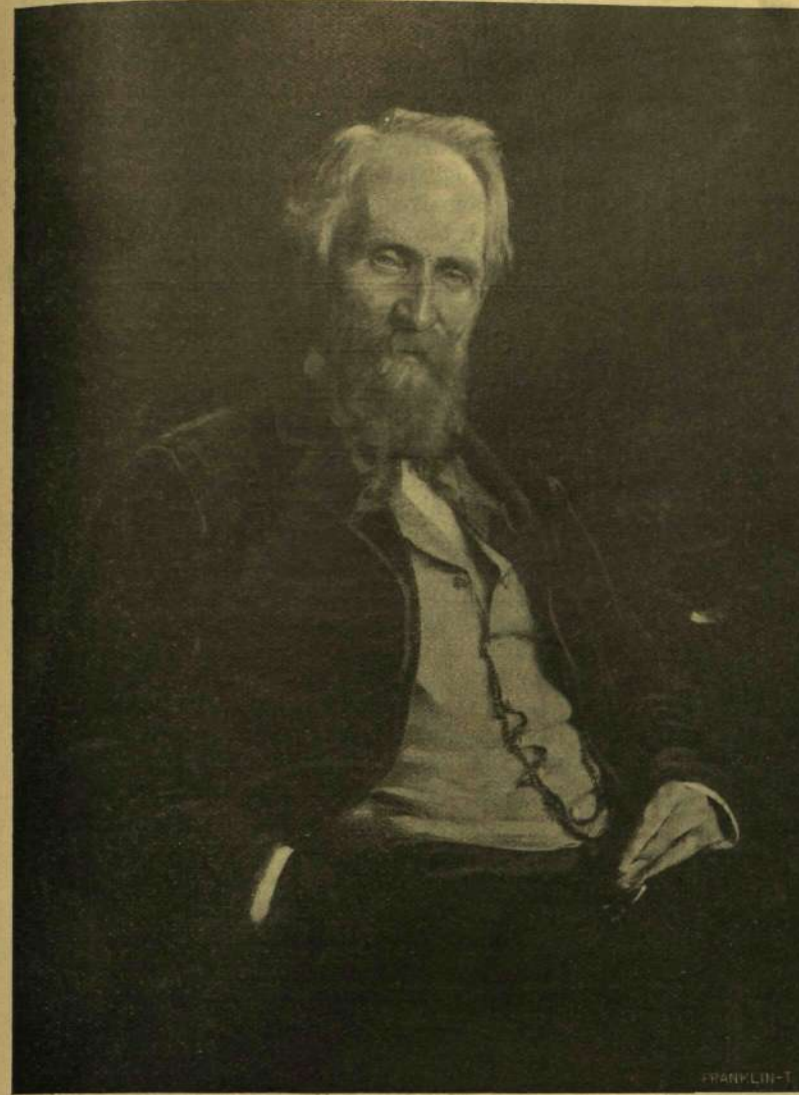
A *Torre dell' orologio* fekete vas emberei már elűtötték a kilencz órát. Oda künn a sötétvíz Canal granden már felesillannak a szernátásoknak tarka lampionokkal díszített bárkái. Felzúgnak a népszerű melodiák s az úszó koncerttermek körül kecsesen sikló gondolák ringatóznak. De a zajos piazza S. Marco is nyújt bőséges élvezetet. A Caffè Florian csipri-csupri márvány- és bádóg asztalkáinál tengernyi közönség szürcsöli szalmaszáron keresztül a színes hűsítőket s érdeklő-

déssel olvassa a zenekar programját. Szeretne árad a szellős árkádok alatt Verdi fülbemászó muzsikája. Kékzubbonyos munkásemberek, gyémánt ékszerektől díszes nagyuri dámák, ott állnak egy sorban, demokratikus harmóniában, a kasztrendszer minden differenciális érzése nélkül. Tekintetük együttesen ott révedez a S. Marco ragyogó mozaik alkotásain. — Ébren álmodoznak, szívják a művészet sugárzó éterét, míg gyönyörködni tudó lelkükön átcsendül a művészi orchestrum végső akkordja.

És ha közel az éjféli, a Canal granden is szertefoszlik a színes illúzió minden aranyzála. Utolsót esörren a szernáták pajkos csörgő dobja. Valaha ez a jókedvű instrumentum nem tért ily korán pihenőre. Ott csörgött a lágyan csipegő mandolinnal a hajnali órákig s bűbajos melodiákban festegette a lagunaváros ősi romantikáját, a visszhangos Rialtotól a Ponte dei Sospiriig. Helyükön most a sirályként suhanó motorcsónakok, a kormos «vaporetto» eregetnek otromba füttyöket, mintha a bella Venezia tűnő tradícióit akarnák kifűtyölni. — A lagunák csodaszép városa nem a régi, de a «Stabilimento Bagni di Mare», az «il Lido» erősen virul, — különösen a magyarság pénzéből... Csudák Bertalan.

KÉPEK A LIDÓRÓL. — HINTA A TENGERTEN.

SZOLDATITS FERENCZ ARCZKÉPE. — Balló Ede festménye.

A HÉTRŐL.

A nagy zarándoklás. Ez a hét a nagy zarándoklás hete. A merre az ember nézett, az utcákon megindultsággal, izgalommal, aggodalommal és reménységgel tele csapatokat látott. Ezek a napok voltak azok, a melyekben a ma a takaréka viszi a legföltettebb, a legdrágább reményeit, hogy ott egy boldog *holnapot* kamatozzanak. Ezekben a napokban vitték a szülők az iskolákba a gyermekeiket. Semmi se lehet megindítóbb, mint ennek a képnek a látása. Az iskolák körül hatalmas tömegek: apák, anyák és gyermekek, mind egy meghatározhatatlan, megnevezhetetlen izgalomban, a melyben az érzéseknek egész tömege hullámzik. Oh, ha megadatott volna valakinek, hogy végignézné a gömbölyű gyermekarcokat és belétekintvén e tiszta szemekbe, meg tudná mondani: mi sors vár azokra a reménységekre, a melyek fölöttük lebegnek és homlokaikat reszketve simogatják! De ezt a titkot magának tartotta meg a Gondviselés bölcsesége. A miénk csak az ábránd és a kötelesség, a melyet Gorkij így fogalmazott meg:

— Tisztelni kell a gyermeket, mert senki se tudhatja, melyikben mi lakozik. Senki se tudhatja, melyik lesz Istennek prófétája; ezért úgy néztek minden gyermek ajkára, mintha mögötte igék rejtőznének, a melyek kimondatván, minden szenvedéstől megváltják a világot!

És eszünkbe jut Gustav Droz levele is, a melyet azon a napon intéz a kis fiához, a mikor először kísérte el az iskolába. Ebben ezt írja:

— Mondják, más az iskola és más az élet. Én e pillanatban más meggyőződésben vagyok. Úgy érzem, én kicsi fiam, hogy a pillanatban, mikor átvezettelek az iskola kapuján, hogy először hagyjalak egy idegen házban, átadtalak az életnek, mert e pillanattól kezdve megszüntem én a te mindened lenni. Odaadtalak — magadnak és annak, a ki benned lakik. Bár nevelne az iskola téged annak, a kinek én érezlek apai szívem szeretetében és büszkeségében.

Mi se tudunk jobbat kívánni azoknak a szülőknek, a kik a héten, kézen fogva kis gyermekeiket, megtöltötték az iskolák udvarait és folyosóit. Nevelje az iskola a gyermekeiket,

mint a milyennek az ő szeretetük álmódja a jövőjüket.

*
Pánád. Ez a név szomorú emlegettségre vergődött a mult héten. Katonák és civilek összeverekedtek Pánádon és embervér öntözte az utcák porát. Az ilyen összetűzés, különböző formákban és különböző méretekben, sajnos, elég gyakran meggesik. Sűrűben, semhogy minden alkalommal országos szenzáció válne belőle. Ki felelős a pánádi esetért, ki bűnöse és ki áldozata, ki kezdte a véres vizályt és ki sodródott bele az önvédelem kénytelenségéből, van-e csakugyan halottja és legalább félányi sebesültje, mint a mennyit az első hírek emlegettek, mindennek hama-rosan ki kell derülnie hitelesen, mert két hatóság — polgári is, katonai is — folytatja a vizsgálatot. Senki sincs, a ki ne követelné a megsértett jogrend reparálását, a bűnös vagy a bűnösök megbüntetését, de viszont senkinek se lehet joga

birói funkciót gyakorolni az eseten és szereplőin, olyan motívumokat keverve az ügybe, a melyeket nem a tények szolgáltatnak, hanem egy szubjektív hiszem vagy taktikázó — roszakarát. A pánádi eset a maga valóságában is szomorú és megdöbbentő, de talán még megdöbbentőbb az a mód és az a tendencia, a melyvel bizonyos részről előadatott. Az a distinctio, hogy Pánádon nem az ember fejtét verték be, hanem az oláh fejtét, magában egy olyan gonoszság, a mely fölháborodással kell, hogy megtöltse minden tisztességes gondolkodású ember lelkét. Magyarország soha se volt a politikai gyilkosságok hazája; de ha megessett viharos időkben, hogy nemzetiségi gyűlölködésből embert öltek, soha se a magyar gyilkolt, hanem a magyart gyilkolták. A pánádi eset nem magyarok és oláhok csatája volt, hanem összeütközés katonák és polgárok között. Tisztára véletlenség, hogy magyar katonák és oláh parasztek akadtak össze, mert ilyen eset megeshetett, a mint már meg is esett olyan alkalommal is, a mikor a véres vizály szereplői között nemzetiségi különbség nem volt. A legnagyobb bűnösök azok, a kik a Pánádon kiomlott vérből mérget akarnak keverni a lelkek megvadítására és megrottatására.

*
A szén. Egészen sajátos és nem mindennapi helyzet. Majd elolvadunk a hőségűl és a legaktuálisabb bajunk nem az, hogy izzadunk, hanem az az erősen megokolt aggodalom, hogy — meg fogunk fagyni. Persze nem most, nyárutó évadján, hanem — három-négy hónap múlva, a mikor már nyakunkon lesz a tél. Majd ha omlik a hó, jégpáncél lesz a vizek hátán és a boldogság «a jól befűtött meleg szobában» lakozik csupán. De kinek lesz jól befűtött meleg szobája, mikor az a veszedelem fenyeget, hogy nemcsak drága lesz a szén, hanem még drága szén se lesz? Hasztalan kiná-

MÁRIA A GYERMEK JÉZUSSAL. — Szoldatis Ferencz festménye a Szépművészeti Múzeumban.

SZENT GYÖRGY. — Szoldatits Ferenc festménye a Szépművészeti Múzeumban.

lunk majd fehér gyémántot is a feketéért: semmi áron se kapunk szenet. Budapest székes-főváros vezetői már azon tanácskoznak, hogy Angliából hozassanak szenet a széniség előreláthatóan bekövetkezendő idejére. Messzebből kell hozatni, tehát többé kerül, de van egy igen kitűnő tulajdonsága. Az, hogy — van. Ez pedig nagy sor. Eszünkbe jut a vevő esete, a ki mikor a boltos öt krajcárt követelt tőle egy heringért, méltatlankodva fakadt ki.

— A szomszéd boltos mindig négy krajcárért adja: csak hogy mostan nincsen neki!
A mire a drága szatóc nyugodtan ezt felte:

— Majd ha nekem nem lesz: én is négyért adom. Sőt adom háromért is. De most ötért adom. mert van.

Különbözik pedig a szénmizéria, a mely úgy látszik, az állandóság útján van, kezdi beigazolni a mostani francia miniszterelnöknek, Clemenceau urnak egy híressé lett régi mondását, a mely első pillanatban bizarr elmésségnek hangzik, de igen komoly jelentése van. Clemenceau azt mondta, hogy az emberiség boldogulásának roppant becses munkái a: *nagy hamisítók*. Persze nem azok a kik bankót hamisítanak, hanem azok, a kik használható és jó utánzatát, mását, vagy pótlékát tudják az emberiség rendelkezésére adni a természet szükséges produktumainak. A nagy kémikusok és anyag-felfedezők. Az emberi munka nem ismerheti a maga végső hivatásának a természet kincseinek azonnali való elhasználását, mert ezek a kincsek se kimeríthetetlenek. Az elhasználást a *félhasználatnak* egy olyan procezsusa kell, hogy megelőzze, a mely annak, a mit készen kapunk, a lehető leggazdaságosabb értékesítést teszi lehetővé. A mint kitalálták a *szaporításnak* más ezer fajtáját, ki fogják találni, mert ki kell majd találni annak a módját is, hogy egy mássa szénből hasznosítani tudjuk azt az egész hőenergiát, a mely benne foglaltatik. Mert ma egy ötöd részét

se tudjuk felhasználni, a többi négy ötödrész veszendőbe megy.

A lusta szerencse. Mit ér, hogy az igazság örök életű, mondtotta a pesszimista bölc, mikor az ember halandó? Sokszor, mire az örök életű igazság végre megérkezik, a *szegény* halandó ember, a ki égő lélekkel várta ezt a megérkezést, már el kellett, hogy távozzék e földről. Idejében kell megjönnie mindennek, a mit nehezen várunk, mert a mi időnk is meg van szabva és sokszor, a mi későn jön, jobb, ha soha se jött volna. Nem igaz az se, hogy a szerencse mindig jökö jön. A szerencsével is megcsúszhat, hogy ellustálkodja a dolgát és mire megérkezett, már szerencsétlenségébe savanyodott. Ime: egy napon két hír egymás mellett az ujságokban a lusta szerencséről. Szól az egyik egy öreg cselédéről, a kinek valami gonosz betegség úgy elélketlenítette az arcát, hogy sehol se tudott helyet kapni. Egy évtizednél tovább nyomorgott, míg végre akadt egy ur-asszony, a ki hajlandó volt neki megbocsátani a csunya voltát. Az *öreg Rozál* «beállhatott». És a mikor, tizenkét esztendei faszécskés után először vehette a kezébe a sikáló rongyot, egyet sikoltott az öreg cseléd — halva rogyott össze. Megolte az öröm. — Az ujság másik lapján ott áll a krónikás száraz szavával elmondva egy másik szerencsés leány tragédiája. A Sik Vilma, a ki tizenkilenc esztendő korában kapta meg a csupa kitűnőtől ragyogó tanítónői diplomáját és nyolcz esztendeig huz-czolta a becses irást, a nélkül, hogy egy falat kenyert erő használt volna. Röpködött a szegény, kitűnő diploma erre is, arra is, mint egy éhes madár és minden hely kopár sziklává lett, a hová röpült. A szegény Sik Vilmanak nem volt szerencséje a pályázataival. Azaz, hogy csak úgy látszott, mintha nem lenne. Mert egyszer csak kiderült, hogy volt neki. Csak hogy — lusta volt a szerencséje. Megtörtént, most nyolcz esztendei pályázat után,

hogy észrevették a Sik Vilma kitűnő diplomáját és bár most se volt neki protekciója, — honorálták az érdemét. Sik Vilma állást kapott és a mint megkapta — beleőrült a szerencséje örömebe. Nem mehet az iskolába tanítani; be kellett vinni szegényt a bolondok házába — gyógyulni. Ha ugyan meg tudják gyógyítani. Ime: a legkajánabb, a legravaszabb szerencsétlenség, a mely nem maga öli meg az áldozatait, hanem ezt a kegyetlen munkát rábizza — a szerencséjére.

SZOLDATITS FERENCZ.

Több mint félszázadja él egy öreg nazarénus festő Rómában, a ki nemcsak vérszerinti magyar, hanem érzésben is hű tudott maradni hazájához. A Iliomszüz Máriák és mosolygó bambinók áhítatos mestere néha loppal ecset helyett vándorbotot vesz kezébe s haza záródokol Kalocsára vagy a Balaton mellé Arácsra, megnézni szülőfaluját és megigazítani a muskátlikat édes anyja sírján.

Most is itthon van — talán már huszaszor — az apostolképi 87 éves aggastyán. Magánosan, «istenhozott» nélkül jött s ugyanolyan egyedül is fog visszatérni az örök városba. Az idő elrohant személye és művészete mellett. Ki érdeklődik az igaz hit nagy gyalogjárója iránt? Tudja ma már valaki egyáltalán a mostani nemzedék közül, ki az a Szoldatits bácsi?

Pár évvel ezelőtt római nagykövetségünk palotájában jártam a Palazzo Veneziában. Ez épület egyetlen maradványa az osztrákok veneczei uralmának, melyet feledékenységéből hagytak a szabadság megszerzése után is egykori leigázójuk birtokában. Nagy mogorva, középkori épület, külső tömeghatása nehézkesen félelmetes, de a belseje se barátságos. Ha a hívős és sötét lépcsőit járja az ember, önkéntelen hátra-hátra néz, hogy nem követi-e valami árny. Bizonyos meglepetéssel is végeztük dolgunkot a követségi irodákban, hol talpig vasas lovakok helyett jól öltözött urak jönnek elénk tollal kezükben. A mennyezeten ott futnak még végig a régi gerendák, de a padozat tintafoltos. A boltozatos folyosóra magas fejdíszű nőket és hasított kabátban járó-kelő apródotokat képzelünk, az udvarra meg vadászatra induló vitézeket, solymászokat és csaholó ebeket.

Azokat a termeket, melyeket a követségi irodák nem vesznek igénybe, festőknek szokták átengedni. Itt ültöt tanyát Szoldatits bácsi is a Palazzo Veneziában. Innét keltek útra alkotásai, melyeknek javarésze visszakerültek hazájába, Magyarországra. Most még talán jegyzékbe is lehetne azokat venni némi kis jóakarattal.

A jászberényi templom számára nyolczméteres vásznon «Mária mennybevitelét» festette meg, a kép felső mezején a Szűzét angyalok emelik az égbe, alul pedig az apostolok állják körül virágokkal teli sírját; mintegy hatvan fej van a művön. Egy angol szentbenek-rendi kolostor számára szent Benedek látományát ábrázolta le drámai lüktetésű csoportosításban, a mint Benedek élvegyedve a mindenség átérzésébe, egyszer csak világosságot lát, hívja apáttársát Servandust s az égen megjelenik szent Germanus. Császkra érsek révén sok műve került Kalocsára. Ott függ az érseki palotában Szoldatitstól szent Agoston, könyvet írva és gondolataiban elmélyedve. Ennek párja Aquinói Tamás életéből vett az a jelenet, midőn az írásai fölött kételkedőhez megszólal az Üdvözítő keresztjéről: «Bene scripisti de me!» Ugyancsak Kalocsán van egy triptichon is, lehellet-könyvedséggel deszkára festve, középpont Mária, két szárnyán Péter és Pál, becsukva pedig az Annuntiatio érzéssel visszaadott jelenetét mutatja.

Kozma Károly egri kanonok és ez. püspök egy Sancta conversatiót rendelt meg Szoldatitsnál, a hol Mária trónol a kisdéd Jézussal s kitűnő elrendezésben környezik őket az életnagyságban visszaadott boromei szent Károly és Gergely (a megrendelő védszentjei), az előtérben pedig egy őrangyal térdel. Jankovácson, a kalocsai egyházmegyében, van Boromissza plébános által készített Mária-kép szent Joachim és szent Anna társaságában. A legértékesebb alkotásai Szoldatitsnak azonban földijénél,

Horniz veszprémi püspöknél vannak. Hogy onnét csak egyet említsek, ott van a Patrona Hungariae is. Az előtérben áll fehér liliummal szent Imre és szent Margit, szeméiket a Megváltóra függesztvén, ki szüzanya öléből nyújt áldást a két Árpád-házi szentre s a czimerrel jelképezett Magyarországra.

Zichy Agost gróf birtokában egy szent Theodort és egy szent Anasztázt ábrázoló festmény van. Sokat szerzett meg Herbert lord, a többi közt egy pompás triptichont is. Rómában három nevezetesebb helyen van képe elhelyezve Szoldatitsnak. Az első Fraknoi püspök palotájában még Tárkányi Béla megrendelésére készült, Patrona Hungariae, mandorlában. A másik a római szt. Antal kápolnában. És a harmadik a pápa lakásában függ, tárgya az, a mint szent István Mária oltalmába ajánlja országát.

A budapesti Szépművészeti Múzeumban több másolaton kívül három eredeti művét őrzik Szoldatitsnak, nagyrészt szintén bibliai tárgyúakat. Ezek volnának azok, a mikről fotografia vagy személyes meggyőződés alapján tudomást szerezhettem. Bizonyára sok más helyen is rejtőzik még Szoldatits-kép. S rézmetszeti másolatban is sok szentképecske forog tőle.

Csodálatos, hogy a ki annyit dolgozott s a kinek keze mive oly sok előkelő helyen becsülés tárgya, annak személye úgyszólván ismeretlen az országban. Többet hallani egy-egy pelyhes ifjúról, a ki néhány sárga foltot és kék vonalat húzott már vászonra, mint arról az öreg mesterről, ki csaknem 70 éve forgatja már ecsetjét tisztelőremélő hittel, tehetséggel és kitartással.

Egy délután bekopogtam hozzá a Palazzo Veneziában. Igaz magyar egyszerűséggel és szeretettel fogadott. Kora nem hagyott nyomot lelkén, az ifjú hév ad zománcot még mindig nemes egyéniségének. Kedves apró szeme a lelkében való elmélyedést tünteti fel. Műtermében felállított kész képeiről lesugárzik, hogy mindenikét a maga vallásos lelkéből merítette s úgyszólván belső kényszerből festette a maga örömeire, ha összeszámláljuk (van vagy ötven darab) még azt is hozzátehetjük, hogy talán egyelőre a maga számára is.

Egyetlen témája sem lépi túl a vallás körét. Sőt még abban sem lehet mondani, hogy széles, hanem inkább mély. Készen álló fő művei közt van Patrona Hungariae, szent Imre, szent Margit, Benedek, Bernát stb., melyek közt mégis legnagyobb szeretettel Máriához és a gyermek Jézushoz tér vissza. Bámulatos finomságot fejt ki e tárgyánál. Fiesole tiszta érzelmét látjuk felszállni, saját szavai szerint pedig Lionardo Madonnájának tökéletes formájú eszmekifejezése lebeg példaképpel előtte. Tisztelettel említi tanítóját, Führich József bécsi festőt is, kinek vallásos átérzése keltette ki művészeté első csirját.

Modellt nem használ soha. Szerinte a valóság rideg utánzása okvetlen elvonja az eszmei kifejezés felismerésétől a szemléltől. A ki a modellt kiéri a képből, az előtt a külső attributumok nem érnek semmit, a mandorla, a fényugár csak külső mechanizmus marad.

Szoldatits «Szent Domonkos látományát» névze például, egy egységesen felfogott apoteozisát látni az Ave Mariának, a mint a térdelő szent előtt a fényesség közepette megjelenik a menyország királynője, karján az isteni gyermekkel. E természetfölötti jelenet mellett eltörpül minden földiség, előll az a perc, mikor a szemléltől nem érkei a ruha szövete, a különféle texturák aggodalmas felüntetésére nem kíváncsi, mert azt az extatikus érzést látja belőle kirezgenni, mely Máriával szemben eltölti a szentet.

«Felfeszített Krisztus»-ában is az Írásban való szavaknak képét adja s nem a fizikai fájdalom vonagló kijnait. A realista Donatello a természet után csinált egyszer egy Felfeszítettet, de Brunelleschi megmondta rá nyomban a kritikát:

— Hiszen te nem Krisztust csináltál, hanem egy felfeszített béreslegényt.

Szoldatits Üdvözítője a keresztben nem azt mutatja, mintha le akarna jönni szenvedéseinek helyéről, hanem megfelelő megváltói hivatásának, megnyugvással lehajítja fejét, mintha magához intené az emberiséget és szinte lebeg ajkain a szó «és megváltom az

AQUINÓI SZENT TAMÁS — Szoldatits Ferenc festménye a Szépművészeti Múzeumban.

emberek bűneit». Így elgondolni e témát csak a Szentírásban való elmélyedés után lehet.

Az ő igazi tárgya azonban a Patrona Hungariae, Magyarország védő asszonya. A nazarénus szellem vegyül itt a magyar vérrrel s az egyházi felfogás merevségénél átlopja a tiszta nő kultuszát. Máriája az azzal lesz naggyá, hogy mellette mindig a kis Jézus játssza a főszerepet, a ki bár emberleg simlú anyjához s ez által annak jelentőségét elismerni látszik, de nincs benne gyermeki önfelédtség, tudatában van nagy hivatásának, áldásra emeli kezét, a nézőt is figyelembe részesíti, szemécskét rá irányozza s a vallásos lélek áhítatát felemelő tekintetével fokozza. Az arcz típusa Máriánál magába mélyedő, zárt és nem hivalkodó. Mindig látjuk, hogy magát másodrangú fontosságának akarja éreztetni s kisdédjét is úgy tartja, hogy egyedül az érvenyesüljön. Mária ideális felfogása tisztaságában több a tradícionál. Szőke fűrtöcske övezi ovális arcát, mely maga a jóság megtestesülése, az orra vágása, különösen a nyereg táján csaknem antik szabásu, pirosító szűzi ajka vékony nyílásával közel keresztesedik az orr czimpájához s gömbölyded álla is fokozza az arcz eszményi nemességét.

— Látja kérem — szakított meg az ősz mester merengő szemlélődésében — én már több mint ötven éve élek itt és több mint hatvan éve festegetek. Ha tehetem, néha-néha haza nézek hazámba, de ott engem elfeledtek már...

Lehet, hogy könyi is szökött a szemébe, a lassankint ránk boruló sötétség nem árulta el. A műterem tárgyai belevestek a fal barna alapjába, csak a képek világítottak, derült kék színek, üde pirosak és ragyogó sárgák környékeztek bennünket, mesés finoman, mint a virág-illat. Sőt kiserkék akkor is, mikor lassú léptekkel lehalditunk a lépcsőkön, a mely nekem akkor már nem tűnt fel oly ridegnek.

Czakó Elemér.

TATÁRRABSÁG.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Írta PEKÁR GYULA.

Ima után a Ghiréj mohón üti fel a vaskos könyvet a maga uralkodásánál. Afifeddin az első lapokon kizárólag előde jóslatainak a kritikájával foglalkozik, — sürtik itt az «*úgy lett*» és «*bekövetkezett*» szavak. Végre a maga nevet pillantja meg a Nagyr s reszketve olvassa: Mohamed mint Galga szultán kiirtatja a Kantemireket: helyes. — Mohamed, mint khán, megöleti két testvérét: helyes. — Mohamed letéte-tik, de rhodusi fogságából megöleti harmadik testvérét is, Izlam Ghiréj khánt: helyes. — Mohamed ennek ellenére másodsorra is khánná lesz: bekövetkezett... Itt kezdődnek aztán az új főmufti jóslatai, az Afifeddin tulajdon kezétől irt «jövő története». Hideg verejték üt ki a khán homlokán, — ime, dátum szerint, három évvel az események előtt az aggastyán csakugyan előre megjósolja az orosz és lengyel háborúkat, a Rákóczy büntetését s a trembowlai rabvételt... Szézülni kezd Mohamed Ghiréj, — a tegnap és ma után végre most hát a holnap következnek, de a mint a sorok közt ide ér, olyan háborodás vesz erőt rajta, hogy egyszerre összefolyanak az aranybetűk a szemé előtt. Makacsúl erőlködik még egy darabig, de hiába, — tánczólnak a sorok előtte s e tánczban ő már csak a Zelman, Szelim, Csobán, Nuredin és Zareyma neveknek az értelemlékküli kavarodását látja... Megtántorodik a Nagyr s hom-

MULEJ HAFID, AZ ÚJ MAROKKÓI SZULTÁN.

lokához kap. Üres koporsója mellé dől le a földre.

— Nem látok! — tör ki az indulattól remegve, — nem látok!

Affeddinek egy arcizma se mozdul. Szenvtelen közönnnyel marad állva ura mellett.

— Értem, Mohamed, — szól végre, — nem látsz! Hát vakít a jövővéd, elkápráztat, mint a nap és Allah tekintete. Vigasztaljon azonban, hogy elődeid közül se mindenik mert annak a jövőnek a szemébe nézni.

— Nem tudok a szemébe nézni, — gyötrődik a Ghiréj, — nem merek! ... Csak a vég-szót ártul el, böles mufti!

— A mint akarod, Mohamed.

— Ki lesz az utódod, a tizenkilencedik khán? ... Ahmed fiam, ugy-e?

— Ide nézz, Mohamed!

Ocsudik a Nagyúr s erőteljesen kel fel. Szeme aggóvá követi az aggastyán fonyadt újját. Véletlenül a felső sort látja előbb: «Mohamed meghal Rhodusban... Iszonyodva szisszen, — újabb letétel s száműzetés, fogság várna hát reá? De aztán a jós ige alatt álló nagyobb arany betűk kapják meg a szemét: «Csobán Adel Ghiréj, a tizenkilencedik khán.» Dühödten kiált fel:

— Hazudsz, mufti, az én fiam lesz a khán, — hazudsz!

Affeddin azonban csak annál nyugodtabban csapja be az Arany Könyvet:

— Azt csak az utódoknak lesz joga elbirálni.

Lázad a Ghiréj, de nem sokáig. Hamarosan könyörgésre fogja a dolgot:

— Böles mufti, kincsemmel rendelkez... Hisz elődeid is kilencedszer szótkák volt átírn történetüket! Változtasd meg e szörnyű szót...

— Ez a kilencededik és utolsó szöveg, — benne van az Arany Könyvben és másíthatatlan.

— És ha megöletnélek, engedetlen?!

Halavány mosoly játszik az aggastyán ajkai körül.

— Megölethetsz. De akkor is csak én halok meg. Ez arany-betűk azonban örökké élni fognak.

— Akkor hát azt a fattyú Csobánt öletem meg! — dühöng a Nagyúr tovább.

Affeddin szánakozóan bólint:

— Megteheted, de mire khánna kell lennie, ő mégis feltámad. Mohamed, Mohamed, mért csörgeted úgy végzeted lánczait?

A Ghiréj elszégyenli magát. Végre feltekint:

— Bocsáss meg, böles mufti. Egy kérdésemre felelj még: a négy herceg közül melyikhez fog férjhez menni Zareyma?

— Egyikhez se, Mohamed.

— Ah! ... Senkit se fog hát szeretni e leány?

— De igen, szeretni fog egy valakit. Egy idegent, egy rabot.

A khán meglepődve figyel:

— Hogy érted ezt? Ki ez az «idegen», és csak azért «rab»-e, mert a Zareyma szépségének a rabja?

— Többet nem tudok, — felel a mufti, a kháni koporsókra tekintve, — e halottak ihlete csupán ennyit sugott még meg nekem: «Csak rab teheti rabrá Zareymát, — e rabság által szabadul Zareyma kéréstől s a khán Zareymától, de nem maga magától, végzete hatalmától. Mohamed khán fejszét ad Azrael kezébe s lecsapatja véle a Ghiréjek fájának fattyú (Csobán) ágát: azt hiszi, czélt ér, de csoda történik, a levágott ág nem hal meg, hanem gyökeret fog és pedig az ő tulajdon kháni székében.»

A Nagyúr szilajon veti fel a fejét:

— Köszönöm, Affeddin!

Csapódik mögötte a ezédrusajtó s IV. Mohamed töprengve áll meg odakint. Szorgosan ismételteti a jövő történetének e fontos igéit. A végén daczosan mordul:

— Affeddin is csak halandó és nem ő volna az első főmufti, a ki tévedhetne. Hogy is mondja az Arany Könyv jelmondata? «Ember, végzetedre Allah pecsétje nehezedik, de azért kedves az Allahnak, ha az Ő Tetszését keresve, még a végzetet is szembeszállsz... No hát én szembeszállok vele! Megnyugtató az a tudat, hogy a négy herceg közül egyik se lesz Zareyma, belenyugsom abba is, hogy ama rejtélyes idegen rab révén meg fogok szabadulni e veszedelmes leánytól. Csak a Csobánra vonatkozó jövő története ejt kétségbe! Hogy is mondta a látnok?... Igen, úgy fogok tenni: fejszét adok Azrael kezébe s azzal üttem le a fattyúágat, és tudom is már, ki lesz az Azrael, megvan! — a vetélytársak közül a Nureddin gyűlöli a Csobánt legjobban... Nem magam ölöm meg, hanem ezt a Nureddint hálózom be a fattyú elpusztítására, — ha kell, ő legyen Sztambul számára a bűnbak. És itt e ponton fogom én a böles Affeddint meghazudtolni: Jaj annak, a kire a Nureddin bajt ír rá! Oly bizon elpusztítja ő a Csobánt, hogy a csoda nem fog megtörténni s a levágott fattyúág nem fog gyökeret verni az én kháni székemben.

A Ghiréj fenyegetően emeli fel öklét:

— Igen, meghazudtollak, böles Affeddin! Utódod törölni fogja a fattyú nevét s az én Ahmed fiamat lesz kénytelen beírni tizenkilencedik khánnak. Rajta, cselekedjünk!

S a Nagyúr ezúttal sebesebb léptekkel siet tova a narancslombok alatt. Közben még egyszer a Zareyma palotája felé pillant. Kájánul mosolyog:

— Most fognak hozzá menni az udvarlók. Szerelmes bábok, csak töltések az időt hiú erőlködéseitekkel! Egyikötöké se lesz Zareyma, csak rab ejtheti őt rabságba s ez egy ötödik lesz.

(Folytatása következik.)

A VIDÁMSÁG HÁZA.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Irta Wharton Edith; angolból fordította Schöpfung Aladár.

Ama kis étterem egyiké felé igyekezett, melyek befoglalják azt a boulevardot, a mely meredeken ereszkedik alá Montecarlóból a tengerpart melletti alacsonyán fekvő városrészebe. Az ablakból láthaták a kikötő mély kék görbületét a kettős hegyfokkal beszegezve, jobbról a monakói sziklasírt tetején a középkori templom és kastély silhuetájával, balról a játékház terraszával. A kettő között az öböl vize folytonosan fel volt szórtva a kiránduló hajók könnyed jövésétől, menésétől. Épen a luncheon tétőpontjára értek, mikor egy nagy gőz-yacht méltóságos érkezése vonta magán a társaság figyelmét.

— Ugy látszik, Dorseték visszatértek, — kiáltott fel Stepney és Lord Hubert, leejtve monokliját, megerősítette ezt a véleményt:

— Igen, ez a Sabrina.

— Ilyen hamar? Egy hónapot szándékoztak Sziaciliában tölteni, — jegyezte meg Fisherné.

— Azt hiszem, úgy érzik magukat, mintha meg is tették volna; csak egyetlen egy színvonalon álló hétel van az egész szigeten, — mondta Bry úr.

— Silverton ötlete volt, — de a szegény Dorset és Bart Lily bizonyosan nagyon unatkoztak. — Fisher asszony aztán halkán tette hozzá:

— Remélem, nem volt köztük összeveszés.

— Pompás dolog, hogy Lily kisasszony visszakérül, — mondta Lord Hubert az ő szelid, megfontolt hangján és Bry asszony hozzá-tette:

— Remélem, a hercegnő most majd velünk fog ebédelni, hogy Lily itt van.

— A hercegnő végtelenül imádja őt, — jegyezte meg Lord Hubert.

— Lilynek óriási sikere volt itt, — folytatta Fisherné, még mindig bizalmasan Seldenhez fordulva. — Tíz évvel fiatalabbnak látszik, sohasem láttam olyan csinosnak. Lady Skiddaw magával vitte mindenhova Cannesban, a macedóniai trónörökösé pedig egy hétig tartotta magánál Cimiezben. Azt mondják, ez is egyik oka volt, hogy Berta Sziacilia felé fordította a yachtot: a trónörökösé ő reá nem sok ügyet vetett, ő pedig nem bírta nézni Lily diadalát.

Selden nem felelt. Félig-meddig tudta előbb is, hogy Bart kisasszony a Földközi tengeren hajókézik Dorsetékkel, de az nem jutott eszébe, hogy beléjük botolhat a Rivierán, a hol a seaneonak tulajdonképp már vége van. Csöndesen nézgetve filigrán feketekávé eszészéjét, igyekezett rendbeszteni gondolatait s számot adni magának róla, milyen hatással van rá Lily közelletének híre. Még érzelmi feszültségek pillanataiban is világosan tudta látni érzéseit s őszintén meg volt lepette azon, hogy a Sabrina látása mennyire megzavarta. Oka volt azt hinni, hogy a három hónapi megfeszített munka, a mely a hirtelen kiábrándulás meg-rázkódására következett, megtisztította lelkét a szentimentális gőzöktől. Most mégis érezte a rejtőzködő fájdalmat és tudatára jutott annak, hogy még sem került ki seb nélkül a dolgából.

Egy órával később a társaság eloszlott, azzal a lézengő határozatlansággal, a mely Montecarló társadalmi mozgalmait jellemzi. Lord Hubert Dacey elment Belshire hercegnőt keresni, megterhelve Brynét ama kényes megbízásával, hogy szerezze meg nekik a hercegnőt ebédre, Stepneyék Nizzába mentek automobiljukon, Bry úr pedig elment a galamb-lövészetre.

Brynét, a ki luncheon után rendesen vörös és duzzadt lett, Fisherné rávette, vonuljon vissza a hételbe egy órai pihenésre, így hát Selden egyedül maradt Fishernével, a ki elpanaszolta neki legutóbbi tapasztalatait.

— A dolgok nem olyanok olyan jól, mint a hogy vártam, — mondta. — Jó, jó, ha azt mondják, hogy mindenki bejuthat a társaságba, a kinek pénze van, de igazabb lenne, ha azt mondanák, hogy *majd* mindenki. Maga Bry még csak boldogulna, ha a felesége békén hagyná, a szőleletessé tetszik az embereknek. De Lujza elront mindent, hátraszorítja őt, hogy ő juthasson előtérbe. Ha természetes volna, olyan, a milyen, — kövér, közönséges és félszeg, — nem volna semmi baj, de az a veszte, hogy karsúti és királynoi akar lenni. Megpróbálta Belshire hercegnővel és Lady Skiddaw-val, ezek megszöktek előle. Hiába beszélek neki, még előttem is parádézik, — azt hiszem még a szobájában, zárt ajtó mögött is királynőt játszik.

— A legrosszabb pedig az, hogy azt hiszi, minden az én hibám. Mikor Dorseték hat hétlet elelőtt idejöttek és mindenki elkezdett boldulni Bart Lily után, láttam, hogy Lujza azt hitte, ha Lily volna a kalauza és nem én, azóta már tegeződnek az összes uralkodó családokkal. Nem veszi észre, hogy a Lily szépsége teszi. Lord Hubert azt mondja, most még szebbnek tartják őt, mint mikor Aixben megismerte tíz évvel ezelőtt. Akkor úgy látszik

iszonyuan ünnepezték; egy olasz herceg, igazi gazdag herceg, el akarta venni; de ép a kritikus pillanatban eljött a csinos mostohaafia és Lily elég ostoba volt firthe kezdeni vele az alatt, a míg a mostoha-apával való házassági ügye folyomathat volt. Némelyek azt mondják, a fiatal ember szándékosan tette. Képzelteti a botrányt: borzasztó összeveszés volt a férfiak közt és az emberek olyan furesán kezdtek nézni Lilyre, hogy Peniston asszonynak föl kellett kerekedni és másvalahol befejezni a kúrát. Hát ilyen Lily, tudja: úgy dolgozik, mint egy rabszolga, a míg fölcsánja a földet és elveti benne a magot, azt a napot azonban, a mikor aratnia kellene, elaluszsa, vagy el-megy piknikre.

Fisherné elhallgatott és gondolkodva nézett a tengerre.

— Néha azt hiszem, — folytatta aztán, — hogy ez könnyűvérvőség, néha pedig azt hiszem, onnan van, mert Lily megveti azokat a dolgokat, a melyeket csinál. S épen az teszi olyan érdekessé, hogy ezt olyan nehéz eldönteni. Pedig szeretném, ha nekem adna néhány elejtett alkalmat. Most például szívesen cserélnék vele helyet. Ó nagyon jól el tudna banni Bryékkel, ha megfelelően vezetné őket, és én is tudnám, hogy viseljem gondját Dorsetnek, mialatt Berta Paul Verlaine verseit olvasza Silvertonnal.

Selden tiltakozó szavát gúnyos tekintettel hallgattatta el.

— Miért kisebbitenék a dolgokat? Tudjuk valamennyien, miért hozta őt Berta magával. Ha ő jól akar mulatni, foglalkozást kell adnia az urának. Előbb azt hittem, Lily ezuttal jól játszik, de azt mondják, Berta féltékeny reá a Cannesben és itt aratott sikerei miatt s nem csodálkozom, ha előbb-utóbb szakadásra kerülne a dolog. Lily egyedüli biztosítéka az, hogy Bertának nagyon, de nagyon szüksége van reá. A Silverton-ügy akút állapotban van: szükséges a George figyelmét állandóan elvonni tőle. Lily pedig el is vonja alaposan: azt hiszem, Dorset elvenné őt mindjárt holnap, ha nyomára jutna valami hibának Bertá-

MAROKKÓ TÉRKÉPE.

iszonyuan ünnepezték; egy olasz herceg, igazi gazdag herceg, el akarta venni; de ép a kritikus pillanatban eljött a csinos mostohaafia és Lily elég ostoba volt firthe kezdeni vele az alatt, a míg a mostoha-apával való házassági ügye folyomathat volt. Némelyek azt mondják, a fiatal ember szándékosan tette. Képzelteti a botrányt: borzasztó összeveszés volt a férfiak közt és az emberek olyan furesán kezdtek nézni Lilyre, hogy Peniston asszonynak föl kellett kerekedni és másvalahol befejezni a kúrát. Hát ilyen Lily, tudja: úgy dolgozik, mint egy rabszolga, a míg fölcsánja a földet és elveti benne a magot, azt a napot azonban, a mikor aratnia kellene, elaluszsa, vagy el-megy piknikre.

Fisherné elhallgatott és gondolkodva nézett a tengerre.

— Néha azt hiszem, — folytatta aztán, — hogy ez könnyűvérvőség, néha pedig azt hiszem, onnan van, mert Lily megveti azokat a dolgokat, a melyeket csinál. S épen az teszi olyan érdekessé, hogy ezt olyan nehéz eldönteni. Pedig szeretném, ha nekem adna néhány elejtett alkalmat. Most például szívesen cserélnék vele helyet. Ó nagyon jól el tudna banni Bryékkel, ha megfelelően vezetné őket, és én is tudnám, hogy viseljem gondját Dorsetnek, mialatt Berta Paul Verlaine verseit olvasza Silvertonnal.

Selden tiltakozó szavát gúnyos tekintettel hallgattatta el.

— Miért kisebbitenék a dolgokat? Tudjuk valamennyien, miért hozta őt Berta magával. Ha ő jól akar mulatni, foglalkozást kell adnia az urának. Előbb azt hittem, Lily ezuttal jól játszik, de azt mondják, Berta féltékeny reá a Cannesben és itt aratott sikerei miatt s nem csodálkozom, ha előbb-utóbb szakadásra kerülne a dolog. Lily egyedüli biztosítéka az, hogy Bertának nagyon, de nagyon szüksége van reá. A Silverton-ügy akút állapotban van: szükséges a George figyelmét állandóan elvonni tőle. Lily pedig el is vonja alaposan: azt hiszem, Dorset elvenné őt mindjárt holnap, ha nyomára jutna valami hibának Bertá-

nál. De hisz ismeri, — ép olyan vak, a milyen féltékeny és persze, Lilynek most az a feladata, hogy megtartsa vakágában. Egy okos nő értene hozzá, hogy épen a kellő pillanatban vegye le a szemérlő a köteleket: de Lily nem okos ebben az értelemben és ha George kinyitja szeméit, bizonyára igyekezni fog, hogy ne legyen a látási vonalában.

Selden eldobta cigarettáját.

— Indul már a vonatom, — mondta ránézve órájára s Fisherné meglepett kérdésére, hogy hiszen ő azt hitte, Montecarlóban van szállva, azzal felelt, hogy Nizzát tette főhadiszállásává.

Tíz perczel később sietve gyömöszölte be holmiját a kofferekbe. Rövid kocsisz a lejtős fehér úton eljuttatta az állomásra, a délutáni nizzai express-vonathoz s csak mikor elhelyezkedett egy ires vasuti kocsisarkában, kiáltott föl magában:

— De hát mi az ördög elől is szököm én? Nevetségesnek tűnt fel ön maga előtt, hogy elszökik, mint egy érzélgős gyáva, egy érzés elől, a melyet esze elítél. Boszankodott magára, hogy elhagyta Montecarlót, a hol még egy hetet szándékozott tölteni, szíve mélyében azonban nem bánta, hogy túl van annak valószínűségén, hogy Bart kisasszonynyal találkozzék.

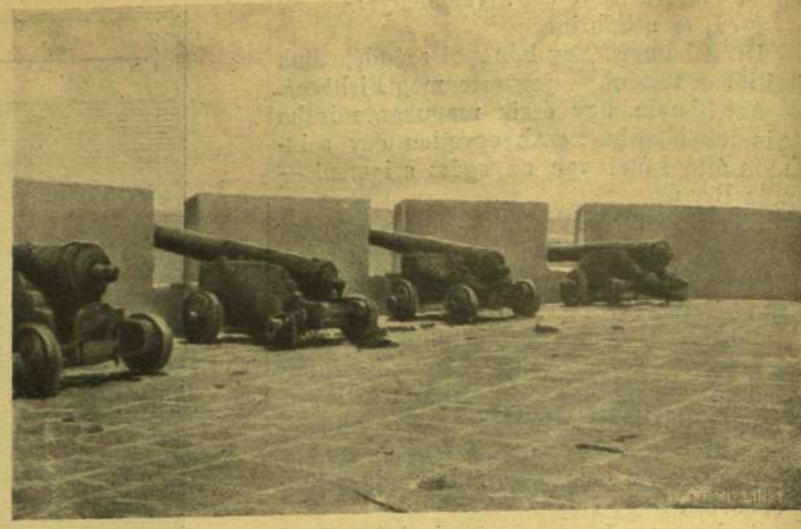
Korán jött a pályaudvarra, csakhamar azonban az utasok növekvő száma a Perronnal figyelmeztette arra, hogy nem igen fog egyedül maradhatni a kocsiban. Egy pillanattal később valaki kinyitotta az ajtót és Selden szembenállt azzal az arccal, a mely elől menekült.

Bart kisasszony kipirulva a sietségtől egy társaság élén ment, a mely Dorsetékből, a fiatal Silvertonból és Lord Hubertből állott. Nyilván Nizzába siettek Belshire hercegnő meghívására és a vízi ünnepekre. Ez a terv szemmel láthatólag arra való volt, hogy meghusítsák Bryné iparkodását a hercegnő megkaparítására.

Mialatt nevetve beszélgettek erről a manóverről, Selden ráért megnézni Bart kisasszonyt, a ki egyenest szemben ült vele az aranyos dél-

MARABOUT, A HOL TÖBB EURÓPAIT MEGÖLTÉK.

MAROKKÓI ÁGYÚ-ÜTEG CASABLANCÁBAN.

utáni napfényben. Alig három hónapja, hogy elvált tőle a Bryék szalonjának küszöbén, de szépségén azóta valami finom változás ment végbe. Akkor átlátszó volt az arca, a lelke hullámsámai néha tragikusan láthatók voltak; most áthatatlan föllete egy jegezsedési folyamatra vallott, a mely egyetlen kemény, ra-

és fölünyen, a melylyel, váratlanul szembe-kerülve vele, fölvetve az érintkezés fonalát, mintha ezt a fonalat sohasem tépték volna el olyan erőszakkal, a melytől még mindig remeggett. Ez a könnyedség bántotta Seldent, de azt mondta magának, hogy ez a gyógyulás döbbenete. Most igazán meg fog gyógyulni, ki fogja vetni véréből a mérge utolsó cseppjét. Már nyugodtabbnak érezte magát Lily jelenlétében, mint akkor szokott lenni, a mikor csak gondolt rá. Az az ügyesség, melylyel a leány társalgás közben mindig olyan ponton igyekezett vele találkozni, a honnan nem lehet kellemetlen tekinteteket vetni a multba, arra vallott, hogy micsoda alkalma volt gyakorolni magát ebben a mesterségben legutóbbi találkozásuk óta. Érezte Selden azt is, hogy Lily végre tisztába jött magával, paktumot kötött lázadó impulzusaival és berendezte magának az önkormányzat rendszerét, a melyben minden kósza hajlam vagy ostobaságra van vetve, vagy pedig az egésznek szolgálatára kényszerítve.

S látott modorában egyéb dolgokat is: látta, mint alkalmazkodik a helyzethez, a társasághoz, melyhez tartozik. Bizony, Fisherné nem vádolta többé, hogy elszalasztja az alkalmakat. Selden szemében túlságosan is vigyázott rájuk: «Tökéletes» volt mindenki iránt: alávetette magát Dorsetné aggodalmas fölünyességének, jókedvűen vigyázott Dorset széleire, vidáman pajtáskodó volt Silvertonnal és Lord Huberttel. Seldennek eszébe ötlött, hogy helyzetének kétségbeesettnek kell lennie, hogy ilyen ügyeskedésekre van szorulva. Valaminek a szélén áll, — ez a benyomás maradt utána. Látta őt egy örvény szélén, a mint egyik bájos lábával próbálgatta, hogy megmozdul-e alatta a föld?

Este Selden véletlenül összeakadva egy ismerőseivel, ezzel ebédelt s aztán elmentek a fényesen kivilágított Promenadera, a hol egy sereg sötét tribün sorakozott a part mentén. Nem tudván ülőhelyet kapni egyikén sem, egy darabig együtt jártak a tömeggel, aztán meg-

állottak egy magasan fekvő kert-kerítés szélén. Innen kiláttak a tenger egy részére s a rajta sikamló kivilágított hajókra, de Seldennek az utcán, alattuk hullámzó tömeg érdekesebbnek tűnt fel, mint maga a látványosság. Csakhamar aztán megúnta a nézelődését, elvált ismerősétől s a legközelebbi sarkon befordult egy mel-

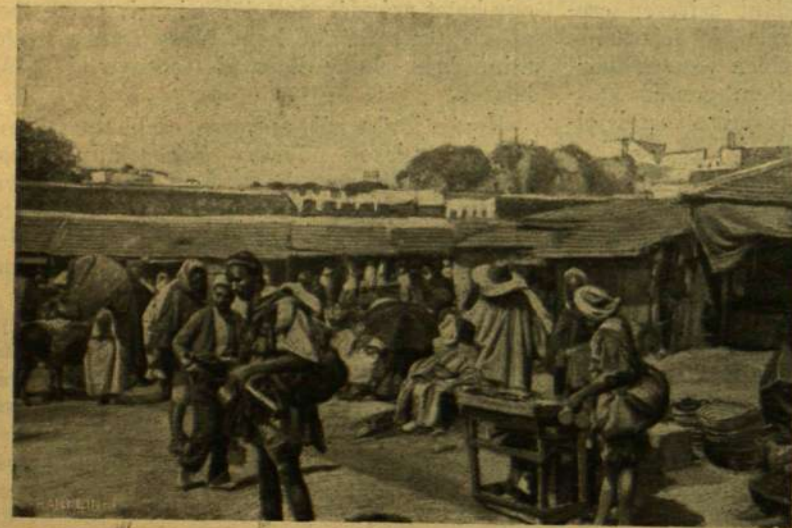
CASABLANCAI UTCA A BOMBÁZÁS ELŐTT.

EGY UTCA CASABLANCÁBAN, A BOMBÁZÁS ELŐTT.

gyógó substantiává változtatta egész lényét. Ez a változás Fisherné szemében megifjodásnak tűnt fel: Seldennek úgy tetszett, hogy ez a szünetnek és megállapodásnak az a pillanata, mikor az ifjúság olvatagsága végleges formájába hül le.

Érezte ezt mosolyán s azon a biztonságon

A TANGERI NAGY VÁSÁRTÉR.

A VÁSÁRTÉR CASABLANCÁBAN.

MAROKKÓI KÉPEK.

Selden fölismerte Dorsetnét és a fiatal Silvertont.

A legközelebbi lámpaoszlopnál megnézte az óráját s látta, hogy épen tizenegy óra. Bement egy másik mellékutcába s az elegáns klubba ment, a mely ez utca fölött emelkedik. A zsufolt baccarat-asztaloknál meglátta Lord Hubertet, a mint szokott fáradt mosolyával egy gyorsan apadó rakás arany mellett ül. Kétszeri fordulóra az arany eltűnt, Lord Hubert vállait vonogatva kelt fel s hozzácsatlakozva Seldenhez, kiment vele a klub elhagyott terraszára.

— Uram Isten, — mondta az órájára nézve — megígértem a herezegnőnek, hogy vele vacsorázom, de már éjfél elmúlt s ők bizonyára mind hazamentek. Ugy esett, hogy elvesztettem őket kevéssel ebéd után és ide menekültem, vesztetre. Az egyik tribünön voltak helyeik, de persze nem tudtak veszt megmaradni, a herezegnő erre nem képes. Elment Bart kisasszonnyal — a mint mondták — kalandokat keresni, — no hiszen, nem is az ő hibájuk, hogy nem akad furcsa kalandjuk.

— Bart kisasszony önnek régi ismerőse, ugy-e bár? — tette hozzá tapogatózva. — Ő mondta nekem. Semmi közöm hozzá, persze, de nem én mutattam be a herezegnőnek. Bájasszony, hisz tudja, és nekem nagyon jó barátom, de kissé nagyon is liberális nevelésű.

Selden szóltanul hallgatta és Lord Hubert néhányat szippantva folytatta:

LUKÁCSI VÁLASZTÓI SZAVAZÁS ELŐTT.

| OSEKDŐRÖK ŐRZIK A ROMÁNOK KORTES-TANYÁJÁT, CSORDÁS ÜGYVÉD HÁZÁT.

KATONAI KORDON A SZAVAZÓ-HELYISÉG ELŐTT.

KARDOS-PÁRTI VÁLASZTÓK.

A BELÉNYESI VÁLASZTÁSRÓL. — Jolly Gyula fővitele!

— Afféle dolgot nem mondhat meg az ember egy fiatal hölgynek, ámbar a fiatal hölgyek manapság tudnak már itélni maguk is, de ebben az esetben... én is régi barátja vagyok... és úgy látszik, nincs senki más, a ki szóljon neki. Az egész helyzet kissé zavaros, a mint látom — de hisz volt neki valami nénije, egy szórakozott, ártatlan teremtés, a ki pompásan tudott áthidalni olyan szakadékokat, melyeket nem látott... Ah, New-Yorkban van? Kár, hogy New-York olyan messze esik!
(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A «Budapesti Szemle» szeptemberi füzeté élén Váczy Jánosnak magvas tanulmánya áll Széphalomról, illetőleg Kazinczy Ferenc életének arról a szakaszáról, melyet e helyen töltött. A tanulmány a tudós író most készülő Kazinczy-életrajzának egy részlete. A továbbiakban Vámbéry Armin értekezik a tatárok kultúrtörékeiről, azokról a szellemi mozgalmakról, melyeket a tatár mohamedánok közt az európai kultúrával való érintkezés keltett s melyekben jelentékeny része van épen magának Vámbérynek. Egy névtelen író a Balkán nevezetes helyéről, az Athos-hegyről mond el tanulságos dolgokat. Vetési József «Róma és a modern szépirodalom» címmel azoknak a modern írónak a műveit tárgyalja, a kik regényekben, egyéb művekben Rómával foglalkoztak. Besard Lucien Anatole Francénak a római szellemhez és a középkori kereszténységhez való viszonyát tárgyalja. A szépirodalmi részben folytatódik Pierre Loti regénye «Az ebredők» König György gondos

OLÁHOK TÁDORA.

A BELÉNYESI VÁLASZTÁSRÓL. — Jely Gyula főtábla.

TARKÁNYI LEÁNYOK.

fordításában, továbbá itt olvashatjuk *Kozma* Andor kedves eredeti versét és egy Longfellow-fordítást *Györi* Károlytól. Egy névtelen szerző Kemény Zsigmond tanulmányainak újabb kiadását ismereti, *Heller* Farkas pedig egy a népesedésről szóló munkáról ír bővebben. Az „Ertesítő” rovat *Molnár* Ferencz „Az ördög” című vígjátékát, *Kafka* Margit és *Oláh* Gábor verseskötényét, gróf *Vay* Péternek kelet császárajairól és császárságairól szóló könyvét s egy magyar költemények szerb fordításait tartalmazó gyűjteményt bírál. A „Budapesti Szemle” *Gyula* Pál szerkesztésében s a Franklin-társulat kiadásában minden hó elsőjén jelen meg, előfizetési ára félévre 12 korona, egyes szám ára 2 korona.

Rómer Flórisról nagyon derék, sok buzgósággal megírt kis életrajzot írt s adott ki *Kumlik* Emil, Pozsony város könyvtárosa, abból az alkalomból, hogy most leleplezték Pozsonyban, szülővárosában állított szobrát. A nagyközönség, sőt a tudományal foglalkozók nagy része ma már alig sejtje, hogy Rómer Flóris élete milyen gazdag és fontos fejezete a magyar művelődéstörténetnek. Csodálatosan gazdag és termékeny élet volt ez, nyomai ma is meglátszanak a tudomány nem egy ágában. Gyűmölcsöző voltát fokozta az, hogy Rómer épen neki való időben lépett a munkatérre, akkor, a mikor Magyarország első lépéseit tette a modern kultúra terére, a mikor minden nap újabb és újabb problémákat vetett fel a tudósnak is s a művelődési élet évszázados parlagán minden kapavágás egy-egy új világot tárt fel. Rómer ebbe a korbá illő ember volt, nemcsak páratlan munkaerő, hanem érdekes, gazdag egyéniség, a ki egyaránt tudott maga is dolgozni, másokat is munkára serkenteni. Munkásságának főmeseje a történelem segédtudományai s főleg az archaeologia voltak és semmi sem jellemzi jobban az ő egyéniségének varázstát, mint az, hogy annak idején népszerű tudta tenni ezt a máskülönben szűkebb érdekkörű tudományt s mozgósítani tudta érdekében az embereket az ország ügy-szólván minden zugában. Az ő buzditására ásatásokat rendeztek mindenfelé az így napfényre került leletek tudományos feldolgozására Rómer folyóiratát alapított, a melyben roppant terjedelmű irodalmi munkásságot fejtett ki s e mellett ráért arra is, hogy maga is folyton kutasson, utazgasson szerbe az országban s egész sereg könyvet írjon, nagyobbára régiségtudományi tárgyokról. Munkáiban egész sereg olyan tudományos mozgalom és intézmény esirája van, melyekre ma büszkeséggel hivatkozunk, ha kulturális haladásunkról van szó. Rómer egyike volt a magyar tudomány legkiválóbb magvetőinek; az archaeologiai foglalkozók ma is lépten-nyomon beleszóltak az ő nevébe, tehát szelleme még ma is él. Erről a rendkívül becses életről igen beszéletesen megrajzolt képet ad *Kumlik* Emil kis életrajza. Nagyrészt saját kutatásain alapuló adatokat közöl, összegyűjtött jóformán mindent, a mi Rómer életének ismeretére fontos lehet; kissé tulságosan is ragaszkodik adataihoz, nem tudja a nyers anyagból elég plastikusan élelét állítani Rómer egyéniségét, de minden sorából kikerül az a melegség, mely munkája írása közben lekeste. A jórávaló kis munkát Rómernek négy különböző időkből való arcképe s kézirásának két hasonmása ékesíti.

Tompa Mihály. A hazafias allegoriák költőjéről most rövid időközben a második életrajzi munka jelenik meg; szerzője *Szent-Inrey* György. Ez sem nagyon magas színvonalú, meglehetősen szerény igényű összefoglalása a költő életének és munkáinak. Sok új dolgot nem mond, fejtegetései nem hatolnak mélyre s nem járulnak újabb s érdekesebb vonások-

kal Tompa emberi és költői egyéniségének ismeretéhez. A ki első tájékozást keres Tompára vonatkozólag, az elég jól megtalálhatja a kis füzetben, a ki azonban az igazi Tompát akarja megismerni, annak már vária kell, a míg megjön az igazi Tompa-életrajz írója.

Új könyvek.

Rómer Ferencz Flóris élete és működése. Irta *Kumlik* Emil. Pozsony, Angermayer kiadása; 1 korona.

Tompa Mihály Irta Szent-Inrey György. Budapest, Kókai Lajos könyvkereskedése. Ára 1 korona 50 fillér.

HALÁLOZÁSOK.

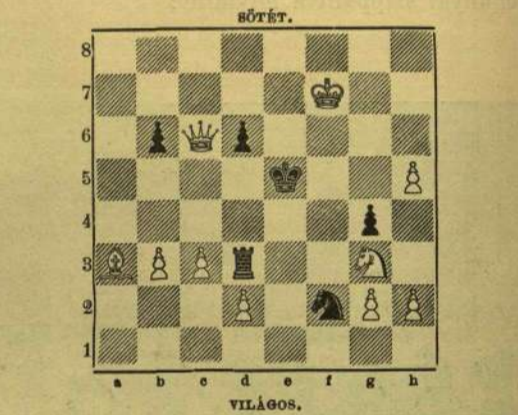
Elhunytak a legközelebbi napokban: **Sassy Szabó István** volt negyvennyolcas honvédszázados, ügyvéd, városi képviselő, élete 81-ik évében, Miskolcon. — **Nagykállovi és benzenczi GÁMÁN Zsigmond** volt negyvennyolcas honvédhadnagy, királyi tanácsos, Kolozsvár város törvényhatósági bizottsági tagja, 78 éves korában Kolozsvárott. — **Rozsival MIBALI**, nyitraperekényi plébános, 33 éves korában Kiskárodon. — **Nyitra-párcuzai VÁHRONYI ALAJOS**, 93 éves korában Csány községben. — **Radó Mór**, nyung. államasvati főellenőr, volt forgalmi főnök, 60 éves korában Kolozsváron. — **KLAAR FÜLÖP** főszenteselt lelkész, fővárosi vallásánár, Új-Verbáson. — **TAKSONYI JÓZSEF** fővárosi polgári iskolai tanár Budapestben. Az elhunyt husz évig szolgált buzgón a fővárost s ez idő alatt mint költő is ismert nevet szerzett magának. — **HABÓSSY György KRIZANT** esztergomi főegyházmegeyi áldozópap, nyung. plébános 57 éves korában Pozsonyban. — **Legidősebb ROOSZ LAJOS**, Hevesvármegye volt szolgabírája, 69 éves korában Pétervároson. — **VERDEBERG GYULA**, nyung. székesfővárosi gyámpénczáró, 78 éves korában Budapestben. — **Palotási VILÁGHY NÁNDOR** 77 éves korában.

Szarvadyné CLAUZ VILMA zongoraművésző 71 éves korában, Párisban. Prágában született, s a forradalom után Párisban megismerkedett Szarvady Frigyesel, a ki a párisi magyar emigráció titkárja volt. Felesége lett és boldogan éltek Szarvady haláláig. 1882-ig Szarvady igen élénk részt vett a szabadságharcot megelőző mozgalomban, s a mikor a szabadságharcban megalakult a független magyar kormány, őt bizta meg a párisi és bécsi mozgalom vezetőivel való érintkezéssel. Különösen a francia sajtó utján tett sok nagy szolgálatot a magyar szabadságharc és utóbb az emigráció ügyének, s a felesége lelkesen kivette a részét a sokszor veszedelmes munkából. A művésző teljes visszavonultságban töltötte azt a negyed évszázadot, a mely férje halála óta eltelt. — **Özv. bívári MESSÉVA FERENCZ** báróné, szül. pacséri Odrý Ida életének 84 évében Budapestben. — **Özv. THORMA ISTVÁNNÉ**, Thorma József péczeli vasuti állomásfőnök édesanyja 77 éves korában Péczelen. — **Özv. HAFNER Gyöngy**, szül. mühlwerthi Müller Etelka, 75 éves korában Orsován. — **ZECHMEISTER VIKTOR**, szül. Grósz Paula 62 éves korában Csáktornyan. — **BALÁSFALVY KISS JÁNOS**, szül. Kiss Berta 39 éves korában Budapestben. — **BÁTHONY ANTAL**, szül. Heinrich Hermina 50 éves korában Budapestben. — **ROZSONYI MARISKA**, özv. Rozsonyi Ferenczné, szül. Horvát Emma leánya, 23 éves korában Rákocezon. — **CSOHÁNY ILKE**, Csohány Sándor dr. és neje, született Trajtrler Ilona másfél éves gyermeke Budapestben. — **MOLNÁR MIKLÓSNÉ** szül. Haurý Ilona, életének 29-ik évében, Hajdunánáson.

SAKKJÁTÉK.

2563. számú feladvány. Palkoska Emil-től.

(A „Sakkbladet” feladványversenyén az első díjat nyerte.)

Világos indúl és a harmadik lépésre mattot ad.

A székesfehérvári nemzeti sakkverseny. A napokban fejeződött be a székesfehérvári nemzeti sakkverseny, amelynek eredménye a következő: 1. *Forgács* Léo, 2-3. *Abonyi* István és *Széckely* Jenő, 4. *Dardás* Zsigmond, 5-6. *Idősebb Gyula* és *Gajdos* János. A körülmény, hogy ez a sakkverseny létrejött, és nagy erkölcsi sikerrel végződött, a magyar sakkversenyek jelentékeny javulására mutat. Érdemes különben fellemlíteni, hogy ezeket a nemzeti versenyeket állandóstan fogják.

A KARLSBADI SAKKVERSENY.

A sakkozás idei főszeszőnya eseményekben ugyancsak bővelkedik. Egyik sakkverseny nyomon követi a másikat és mindenik erőjot formál magának arra, hogy felkeltse maga iránt a sakköz közönség érdeklődését.

A sakkversenyeknek eme sorozatában a karlsbadi sakkverseny következett el, a mely egyttel le is zárja az idei szezont. Ezt a versenyt a német sakk szövetség rendezte, a mely minden második esztendőben tart egy-egy nemzetközi mesterversenyt. A verseny bennünket magyarokat közelebből is érdekel, mert részt vesz rajta *Maróczy* Géza, a kiváló magyar sakkmeister is, és az ő szereplése reánk nézve annyival is jelentősebb, mert azok között, a kik részt vesznek ezen a versenyen, kétségkívül ő a legkiválóbb és neki van a legtöbb reménye arra, hogy a versenyzők élére küzdje fel magát. A mi hihetőleg el is fog következni, mert hiszen ezen a mostani versenyen *Maróczy* azzal a kiváló energiával játszik, a mely számára az első díjakat szokta megszerezni. A végkifejletig azonban igazlmas küzdelemre van kilátás. Mert ezen a mostani sakkversenyen — *Laaker*, *Tarrasch*, *Burn* és *Forgács* kivételével — kétségkívül a legkiválóbb sakkmeisterek vesznek részt, a kik mindannyiszor méltó ellenfelei a magyar mestereknek.

Az a körülmény, hogy a versenyen mind olyan sakkmeister vesz részt, a kik között képesség dolgában igen csekély eltérések vannak, már egymagában véve is nagyérdékű felkötés föl ezt a mérkőzést, annyival is inkább, mert hiszen ilyenformán igen nehéz megállapítani, hogy milyen valószínűség szerint fognak egymás mellé érkezni a végeredményben az egyes résztvevők.

Érdekes jelenség továbbá, hogy a régi gárda és a fiatalabb sakkmeisterek csoportja egyaránt kitűnően van képviselve ezen a versenyen, a melynek a következők a résztvevői: *Maróczy*, *Schlech-*

ter, *Janovszki*, *Marshall*, *Teichmann*, *Mieses*, dr. *Olland*, *Wolf*, *Berger*, *Csigorin*, *Spielmann*, *Leonhardt*, a kik már igen sok versenyen tettek bizonyosságot a maguk képességei felől, továbbá *Niemzovics*, *Rubinstein*, *Duras*, *Tartacover*, *Vidmar* és *Johner*, a kik mostanában tűntek föl és a fiatal sakkmeistergárda legkiválóbb képviselői és rajtuk kívül a résztvevők közt szerepel egy *Chotimirsky* nevű ismeretlen játzó is. Minden esetre sajnálatos, hogy ebben a névsorban nem szerepel a magyar *Forgács* neve, a ki kétségtelenül egyik legtalentusabb tagja a fiatal mestergárdának.

Ilyenformán tehát a fiataloknak — a hogy az ifjabb sakk-generációt nevezni szokás — alkalom kínálkozik arra, hogy összemérjék erejüket az idősebb sakkmeisterekkel és tanúságot tegyenek arról, hogy méltó ellenfelek, a kik egykor átvehetik a vezetést az idősebb mesterektől.

A verseny valószínű eredményét illetőleg nagyon bajos kombinálni, mert hiszen egész sereg kiváló és csaknem teljesen egyenrangú sakkmeister van a résztvevők között. Annnyit azonban mégis meg lehet állapítani, hogy az idősebb mesterek közül *Maróczy* és *Schlechter*, a fiatalabbak közül pedig *Rubinstein*, *Vidmar*, *Duras* és *Niemzovics* lesznek azok, a kikből az első díjakot ki fognak kérülni; azonban a mindig megbízhatatlan *Marshall* és a győnye szervezett *Mieses* is előre törhetnek.

Mindent összefüvő: a sakköz közönségnek elég oka van ahhoz, hogy figyelemmel kísérje a versenyt

egy-egy mozzanatát, a melyek ezentúl is bizonyára bőségesen fogják szolgáltatni az érdekességeket. J.

EGYVELEG.

* **Anglia** börtöneiben tizenöt ezer fegyenzezt őriznek. Ezek eltartása évenként 24 millió korónába kerül.

Kitüntetés. *Maggi* Gyulát, az 1885 óta fennálló *Maggi Gyula* és *Tarsa* bécs-bregenzi cég alapító- és beltagját, a francia nemzeti ünnepély alkalmával Párisban, becsületrendi tisztte neveztek ki. *Maggi* úr, az ipar terén, különösen pedig az élelmezési szakmában, nagy érdemeket szerzett. *Maggi*-féle leves-ízestő, *Maggi* levesei táblákban és *Maggi* bouillontokjai, aránylag rövid idő alatt, meghódították a világpiacot. A *Maggi* különlegességeket különben a föld minden részébe és különösen a forró-övi tartományokba exportálják.

Szerkesztői üzenetek.

Kor és egyéniség. A beklüdtött cikket nem közölhetjük; az ilyen nagy történeti problémát nem lehet egy példával bizonyítani. A példa illusztrál és neia bizonyít.

Gyónás. Alig bírjuk megmagyarázni, hogy oly szép sikert ígérő kezdet után nem bír tovább fejlődni, sőt újabb sajnálatos visszaesést mutat. Ez a mostani vers merev formában, színtelen nyelven van írva, fel-

tűnő kezdetlegességek vannak benne. Sajnáljuk, hogy így van, de nem a mi hibánk.

Ballada. Ez se nem ballada, se nem „erotikus lírai költemény”, hanem formátlan ábrándozás.

KÉPTALÁNY.

A 32-ik számban megjelent képtalány megfejtése: *Küzdjön, ki érdemelni vágy szívet.*

Felelős szerkesztő: **Hoitsy Pál.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5.
Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Ne vásároljon selymet
addig, míg 10 filléres levelezőlapon mintákat nem kér, a mi garantált szőlő és csodaszép újdonságainkból feketében, fehéren, és színesben. Különlegesség: Selyemkémék menyasszonyi, bál-, társasági és utcai tolettékre, valamint búzokra, légyer sál-, 1.15 K-tól 18 K-ig méterenként. Mi direkt magánfeleknek adunk el és a kiválasztott selyemkémék várn- és portmentesen a lakásba szállítjuk. 12032
SCHWEIZER & Co., Luzern U24. (Svájcz.)
Selyemszövet-kivitel. Kir. udv. szállító.

SARG-féle 60
KALODONT LEGJOBB FOG-CRÉME
Fülér

Adjon ízesítőt
néhány csepp a gyenge
Maggi-féle levesbe.
Készíti **MAGGI GYULA** és **TARSA**, Iroda Wien IV/L Gyár Bregenz.

A Bór- és Lithion-tartalmú
Salvatorforrás
kítűnő sikerrel használtatik vesébajoknál, a húgyhólyag bántalmainál és köszvényénél, a cukorbetegségénél, az emésztési és lélegzési szervek hurutjainál.
Húgyhajtó hatása!
Vasmentes! Könnyen emészthető! Teljesen tisztá!
Budapestben, főraktár *Édeskúty* L. urnál.

Az ásványvizek királya a Borszéki gyógy-borvíz
A borszéki borvíz a légző- és emésztő-szervek hurutos bántalmainál, angolkóránál, a vese és a hólyag hurutos megbetegedéseinél páratlan gyógyítószert. Nagy szénsav-tartalmánál fogva kedvezően befolyásolja az étvágyat és az emésztést. Mint hűsítő és üdítő ital a legelő minden vizek között. Járványok idején jó ivóvíz.
Sajtó főraktár: 13287
WAHLKAMPF és GÖRÖG cégénél
Budapest, V. ker. Nádor-utca 17. szám.

Vérszegénység, idegesség
szédülés és gyomoridegben ellen biztos hatású szer a *Szenthe-féle* 19094
Essentia ferri albuminati;
gyermeknek részére a
Syrupus ferri albuminati.
Mindkettő chininnel, phosphorral és arsénnel. Kórházilag kipróbálva és számos orvos által kitűnőnek elismerve. Egy üveg 2 K. 5 üveg vételénél ingyen csomagolás és szállítás. Postai számlaküldés naponta. Kapható a készítőnél, **SENTEHE LAJOS** gyógyszerésznél, Budapest, VII., Danjanich-utca 2.

MARGIT GYÓGYFORRÁS
(„Margittellep” Beregmegye)
gyomor, belek, húgyhólyag s különösen a légzőszervek hurutos bántalmainál igen jó hatású még akkor is, ha vérzésesek esete forog fenn.
Megrendelhető: *Édeskúty* L.-nél Budapestben és a forrás kezelőségénél Munkácsen. 12096

Első Leánykiképző Egyesület m. sz. Gyermekek- és életbiztosító intézet Budapest, VI., Teréz-körtű 40-42. Alapított 1863-ban.
Folyó év augusztus havában 1.815.800 K értékű biztosítási ajánlatot nyújtottak be és 1.616.300 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosítási ésszegek fejében 106.008 K 37 f. fizetett ki. 1907 január 1-től augusztus 31-ig beárólag 15.483.930 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtottak be és 13.276.130 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosított ésszegek fejében a folyó évben 316.881 K 65 f. és az intézet fennállása óta 12.020.127 K 56 f. fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legelősebb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett. 12051

Vesszőparipa-liliomtejszappan
Bergmann és *Tarsa* cégtől, Dresden és Tetschen E/m. a naponta bérczők elismerő levelek bizonyossága szerint most és a jövőben is a leg-társasabb szappan marad az ésszes gyógy-szappanok között, szeplő ellen, valamint gyöngő, puha bőr és rózsás arccsin elnyerésére és megtartására. Darabja 80 fillérről kapható minden gyógy-szertárban és drogueriában, illatszer- és fodrász-üzletben. 12142

HA FÁJ A FEJE,
ne tévesszék, hanem használjon azonnal
Beretvási-féle MIGRAIN-Pasztilát
mely 5 peroz alatt mindenfélte természetellenes ideges fejfájást, még ha krónikus is, megszüntet. Felhatal minden eddig ismert szer. Hatása bámulatos, még a leghevesebb fejfájásnál is. 12290
Főraktár: *Beretvási Tamás* gyógyszerésznél **Kispest,** Rákóczi-utca 8.
Ingyen postai szállítás 3 doboz rendelésnél. 30

A FÜRDŐ EGÉSZ ÉVEN ÁT NYITVA VAN!
Báró KOZMITZA, ezeltől MATTONI-féle
„Erzsébet-Sósfürdő”
téli és nyári gyógyhely.
Budapest—Kelenföld, villamos vasút közelében. Telefon 40-84.
A gyógyhely forrásai ajánlhatók: a belek bántalmainál, alhasi és által, vérbőség-nél, májbajoknál, aranyérrnél, túlságos elhízás-nál, köszvényénél és
női bajoknál.
Központi gőzfűtés, villamvilágítás, penzió rendszer. A téli idey alatt (szept. 1-től) árkedvezmény. Bővebb felvilágosítással szolgál és prospektust küld a fürdőigazgatóság.
Báró **KOZMITZA** budai **KIRÁLY-KESERŐVIZE** első-rangú haszajtó. 12304
TELI-NYÁRI GYÓGYHELY!

„AGRÁRIA”
kukoriczasszántéppő gép.
Ásványi szabadalom.
Bővebb felvilágosítást a takarmányozási eljárás-ról készséggel nyújtunk. 12176
Levelezim:
AGRÁRIA Budapest Váci-út 2. sz.

KODAK
Fénykép sötétkamara nélkül. A legegyszerűbb, legkényelmesebb, legkönnyebb, legbiztosabb és legtisztább módját a tekeresfilm-fejlesztésnek a **Kodak-napfény-fejlesztő-gép** használata által nyerjük. — Árak nagyság szerint K 6.50-től K 45-ig.
Prospektusok ingyen és portómentesen. * **Kodak-Társaság** korl. kez. mell. **Wien, I., Graben 29.**

Vértess-féle Sóborszesz Minden házban szükséges.

12003

Soványág

Szép és telt testidomokat keleti erőporkunk által...

Ingyen és bérmentesen!

Konrad János zeneművészeti tanulóegylet...

11833

GANZ ÉS TÁRSA

Városi iroda: Budapest, IV. Ferenczy-terez 2. Főbb gyártmányai: Elektromos világító és erőátviteli berendezések...

Budapesti Takarékpénztári és Országos Zálogkölcsön R.-T.

Irodái: VI. Andrássy-ut 5 sz. a. (szaját házában). Befizetett részesítője: 40 millió korona.

KNUTH KÁROLY

mérnök és gyáros. Cs. és kir. fensége József főherceg udv. szállítója. Budapest, VII. ker., Garay-utca 10.

Pirszen (koks)

1907. évi szeptember hó 1-től kezdődőleg további intézkedés kizárólag légszuszgyárainkban: Diópirszenet 100 kg.-ként 4 K 72 f.

AHN-ERÉNYI Gyakorlati tanfolyama a német nyelv magánaton való gyors, alapos és könnyű megtanulására.

FÖLSÉGES ILLUZIO! A karácsonyfa legpompásabb díszé

mely egyetlen keresztény családnál sem hiányozhat, az általam megjavított brilláns karácsonyfa-angyal-ésőngetés

1. szám. egészen fémből, 6 aranyozott angyallal, 30 cm. magas, kezesség kifogástalan működésért...

Karácsonyi jutalom! Minden t. ez. evő, a ki a szeptember 1. és november 30. közötti időben egyszerre 40 koronájú lívelel megrendelést tesz...

5 korona! Valódi svájci rendszerű Roskopf-patent-anker-remontőr-óra...

7223. Pénztárcák egy drb világosbarna salfianbőrű, nagy füzető-táska, 4 rekeszszel...

VASÁRNAPI UJSÁG

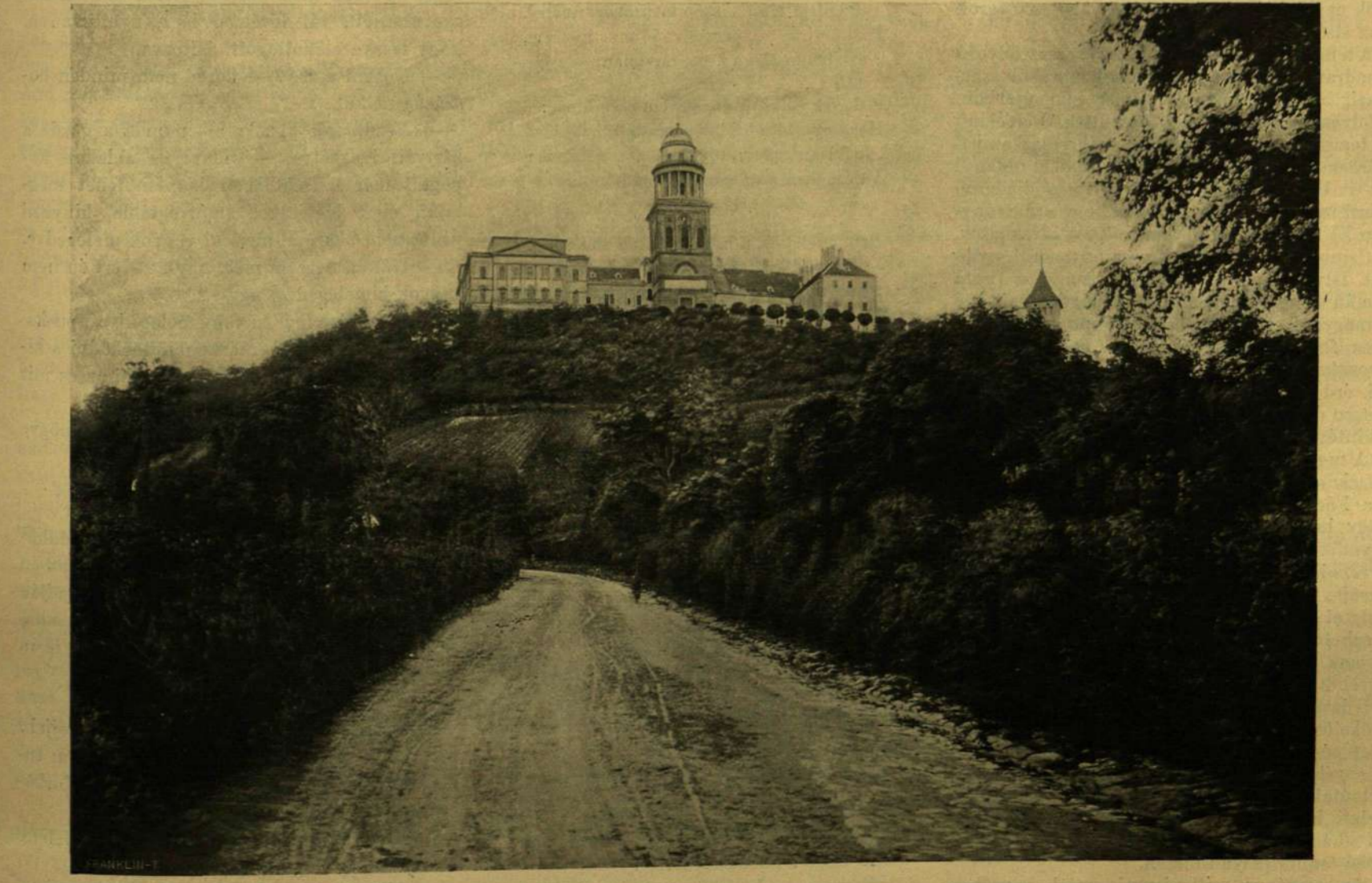
37. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.) Szerkesztő HOITSY PÁL. Főmunkatárs MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, SZEPTEMBER 15.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona.

PANNONHALMA. PANNONHALMA a magyarországi benzecsendnek már Szt. István óta főhelye, hol a rend főapátja, jelenleg Fehér Ipoly v. b. t. tanácsos székelt...

Szállítási hirdetmény.

A polai cs. és kir. tengerészeti hadiszertár 1908. évi anyagszükségletének biztosítására, és pedig az V. osztály (faolaj) illetőleg 1908. évi január hó 31-én, a többi alant felsorolt osztályokat illetőleg 1907. évi szeptember hó 30-án, mindenkor délutáni 4 órakor a lepecsételve beérkezett ajánlatok fölött a cs. és kir. tengerészeti hadiszertár parancsnokságánál pályázati versenytárgyalás fog tartatni.

PANNONHALMA. — Balogh Rudolf főívtele.